

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA

Sociālo zinātņu fakultāte

ELĪNA ŠAKAITE

**ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības analīze efektivitātes
paaugstināšanai lauksaimniecības nozarē Kurzemes reģionā**

Bakalaura darbs

Darba vadītājs

RPIVA Lektore Mg.sc.soc

Akadēmiskais

Grāds

Inese Pabērza

Vārds, Uzvārds

Paraksts

KULDĪGA

2012

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba autore: RPIVA profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas *Komercdarbība un uzņēmuma vadība* studente **Elīna Šakaite**.

Bakalaura darba zinātniskā vadītāja: lektore, Mg.sc.soc., **Inese Pabērza**.

Bakalaura darba tēma: ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības analīze efektivitātes paaugstināšanai lauksaimniecības nozarē Kurzemes reģionā.

Bakalaura darba mērķis: sniegt secinājumus un priekšlikumus ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanai lauksaimniecības nozarē Kurzemes reģionā.

Izmantojot vispārpieņemtās **pētījumu metodes** (teorētiskās, empīriskās un datu apstrādes):

- **bakalaura darba pirmajā nodaļā** pamatojoties uz teorētiskajiem aspektiem tiek pētīts lauksaimniecības nozares raksturojums Latvijā un Kurzemes reģionā, kā arī likumdošanas ietekme uz saimniecības darbību.
- **otrajā nodaļā** tiek analizēta ZS „Sprīdīši” organizatoriskā darbība un pamatdarbības virzieni, noteikti galvenie uzņēmuma darbību ietekmējošie ārējās un iekšējās vides elementi, un analizēti uzņēmuma finansiālās darbības rezultāti.
- **trešajā nodaļā** tiek izvērtētas ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanas iespējas Kurzemes reģionā.

Pētījuma periods: 2012. gads.

Par **pētījuma avotiem** ir izmantota uzņēmējdarbības un finanšu speciālā literatūra, LR likumdošanas normatīvie akti, *Lursoft*, *CSP dati*, informācija no interneta resursiem, un ZS „Sprīdīši” nepublicētie materiāli un informācija.

Bakalaura darba apjoms ir 61 lpp. (bez pielikumiem). Pētījuma raksturošanai darbā iekļauti 16 attēli un 2 tabulas, darbam pievienoti 10 pielikumi. Pētījuma veikšanai izmantoti 36 avoti, no kuriem 7 ir svešvalodās.

Iegūto pētījumu var izmantot gan pētāmā uzņēmuma, gan līdzīga rakstura uzņēmumu darbības izpētei un pilnveidošanai.

ANNOTATION

Author paper: student of RPIVA professional higher education bachelor course *Buisness and enterprise management* **Elīna Šakaite.**

Consultant of the paper: lector, Mg.sc.soc., **Inese Pabērza.**

Subject of the paper: *provide conclusions and recommendations of ZS „Sprīdīši” commercial activity in wich result is possible to rise efficiency in agriculture field in Kurzeme region.*

Using common research methods (theoretical, thumbrule and data processing):

- **in papers first section** *based on theoretical aspects, research of Latvia and Kurzeme agriculture field and legislations influence on commercial activity is made.*
- **in papers second section** *analysis of ZS „Sprīdīši” organizational operations and basic activies carried out, main elements that affects enterprise inner and outer environment are found and results of financial actions are analysed.*
- **in third chapter** *opportunities to improve efficiency of ZS „Sprīdīši” commercial activity in Kurzeme region are appraised.*

Period of research: year 2012.

Resources used: special Buisness and finance literature, Republic of Latvia laws and regulations, Lursoft, CSP data, online resources and ZS „Sprīdīši” unpublished resources and information.

Volume of the paper: 61 pages (without appendix), 16 pictures, 2 tables and 10 appendix are included to feature the research. 36 Sources of information 7 in foreign language are used.

Paper can be used for research and guide to improve researched enterprise, as well as similar enterprises.

SATURS

IEVADS	5
1. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARES RAKSTUROJUMS	7
1.1. Lauksaimniecības nozares raksturojums Kurzemes reģionā	7
1.2. Lauksaimniecības nozares tiesiskais regulējums	16
1.3. Saimnieciskās darbības analīze.....	16
2. ZS „SPRĪDĪŠI” DARBĪBAS IZVĒRTĒJUMS	24
2.1. Uzņēmuma juridiskā forma, darbības veids	24
2.2. ZS „Sprīdīši” ārējās vides ietekmējošie faktori	27
2.2.1. M.Portera modelis.....	29
2.2.2. Pest analīze	31
2.2.3. SVID analīze.....	33
2.3. Uzņēmuma iekšējā vide	34
2.4. ZS „Sprīdīši” finanšu analīze.....	37
3. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANA.....	44
3.1. Kompetenču noteikšana	44
3.2. Darbinieku efektivitātes paaugstināšana.....	47
3.3. Finanšu rādītāju uzlabošanas iespējas.....	53
SECINĀJUMI	55
PRIEKŠLIKUMI.....	57
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS	58
PIELIKUMS.....	61

IEVADS

Latvijā arvien vairāk tiek pievērsta uzmanība lauksaimniecības kopējai politikai, un ir izvirzīta par vienu no Latvijas prioritātēm Eiropas Savienībā. Lauksaimniecības politikas nevienlīdzība starp Eiropas Savienības valstīm ir negodīga, tādēļ tās mērķis ir veicināt uz tirgu orientētas lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstību, kas ļaus labāk pielāgoties tirgus vajadzībām, rosināt ilgspējīgu un videi draudzīgu lauksaimniecības attīstību, un nodrošināt tiešo ienākumu atbalstu. Kopējā lauksaimniecības nozare ietver augkopību, lopkopību, medniecību un zivsaimniecību. Lauksaimniecība ir tautsaimniecības nozare, kuras pamatuzdevums ir lauksaimniecības produkcijas ražošana un pirmapstrāde. Latvijā lauksaimniecības nozare strauji attīstījās periodā no 2003. līdz 2007. gadam. Šis attīstības posms saistīts ar iestāšanos Eiropas Savienībā, kas garantēja piekļuvi Eiropas lauku attīstības fondiem un subsīdijām, kā arī Eiropas valstu tirgiem.

Bakalaura darbā pētāmais uzņēmums ir zemnieku saimniecība „Sprīdīši”, kura pamatnodarbošanās ir graudaugu un tehnisko kultūru audzēšana. Uzņēmums atrodas Kuldīgas novadā Laidu pagastā. Šajā uzņēmumā tiek nodarbināti 5-6 darbinieki, bet tā kā graudkopības nozare ir sezonāla veida darbs, tad ziemas sezonā tiek nodarbināti 1-2 darbinieki.

Darba pētījuma objekts ir ZS „Sprīdīši” un tā pētījuma priekšmets ir uzņēmuma saimnieciskās darbības izvērtēšana efektivitātes paaugstināšanai uzņēmumā.

Darba pētījuma mērķis ir sniegt secinājumus un priekšlikumus ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanai lauksaimniecības nozarē Kurzemes reģionā.

Pētījuma uzdevumi mērķa sasniegšanai:

1. pētīt lauksaimniecības nozari Latvijā un Kurzemes reģionā;
2. analizēt ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības izvērtējumu;
3. pētīt uzņēmuma iekšējo un ārējo vidi;
4. raksturot uzņēmuma finansiālo stāvokli;
5. noteikt uzņēmuma efektivitātes paaugstināšanas iespējas uzņēmumā.

Bakalaura darbā izmantotās pētījuma metodes:

1. teorētiskā pētījuma metode (dažādu zinātniskās literatūras avotu analīze);
2. empīriskās pētījuma metodes:
 - 2.1. aprēķinu konstruktīvā metode;

2.2. dokumentu analīze;

2.3. datu apstrādes metodes.

Pētījuma laika periods: 2012.gads.

Bakalaura darba pētījuma bāze:

1. RPIVA Kuldīgas filiāles bibliotēkas resursi;
2. uzņēmuma npublicētie materiāli;
3. interneta resursi.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, darba pamatdaļas - 3 nodaļām un 13 apakšnodaļām, secinājumiem, priekšlikumiem, izmantotās literatūras avotu saraksta un 10 pielikumiem. Darbā iekļautas 2 tabulas, 16 attēli un 9 formulas.

Darba apjoms 71 lappuses.

1. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARES RAKSTUROJUMS

1.1. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARES RAKSTUROJUMS KURZEMES REĢIONĀ

Lauksaimniecība ir svarīga nozare Latvijas tautsaimniecībā. Kopējā lauksaimniecības nozare ietver augkopību, lopkopību, medniecību un zivsaimniecību. „Lauksaimniecība - tautsaimniecības nozare, kura nodrošina lauksaimniecības produktu ražošanu un ar to saistīto pakalpojumu sniegšanu” (Lauksaimniecības un lauku attīstības likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=87480> – skatīts 20.08.2012.). Lauksaimniecības nozari būtiski ietekmē Latvijas ekonomiskā situācija, pirktspējas izmaiņas, apgrozījums, energoresursu izmaksu izmaiņas, nodokļu maiņa, kā arī dabas apstākļi konkrētā gadā. Pret straujām pārmaiņām nozarē īpaši jūtīgas ir mazās saimniecības, kuras mazā apgrozījuma dēļ var pārtraukt saimniecisko darbību pat pie īslaicīgiem negatīviem apstākļiem.

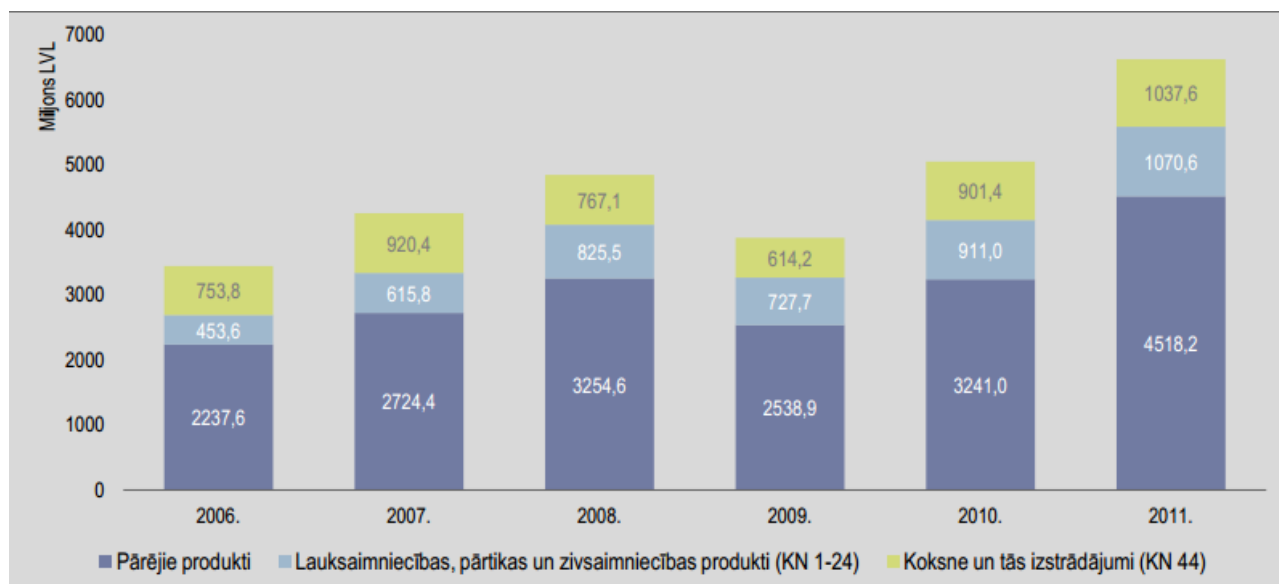
Nozares attīstībā pa gadiem vērojama ekonomiskās situācijas ietekme. „Lauksaimniecības nozare strauji attīstījās periodā no 2003. līdz 2007. gadam. Šis attīstības posms saistīts ar iestāšanos Eiropas Savienībā (turpmāk tekstā – ES), kas garantēja piekļuvi Eiropas lauku attīstības fondiem un subsīdijām, kā arī Eiropas valstu tirgiem.” Eiropas lauku attīstības fondu izmantošana dod iespēju lauksaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošanu. „Lauksaimniecības atbalstā ar subsīdijām saprot 100 % valsts atbalstu (valsts finansējumu), kas paredzēts kādu noteiktu atbalsta programmu īstenošanai.” (Alta, 2009, 12).

Eksports zināmā mērā ir valsts ekonomikas spogulis. Tajā ieskatoties, varam uzzināt daudzas valsts tautsaimniecības īpašības. Jo vairāk un produktīvāk valsts ražo dažādu veidu un kvalitatīvas preces, jo vairāk ar tām var nopelnīt valsts, uzņēmumi un cilvēki. Lauksaimniecības produkcijas eksportēšana uz citām ES valstīm tika atvieglota iestājoties ES, jo robežpārbaužu atcelšanas mērķis ir veicināt pārrobežu ekonomiskās aktivitātes. Pēdējos piecos gados lauksaimniecības un pārtikas produktu eksportam vērojama augšupejoša tendence – no 415 miljoniem Ls 2006. gadā līdz 711. miljoniem Ls 2008. gadā. „Lai arī krīzes ietekmē eksports 2009. gadā saruka par 10,5 %, statistika liecina, ka tas bija par 16% lielāks nekā 2007. gadā. Savukārt 2010. gadā kopumā par 39 % pārsniegts 2009. gada līmenis. Tieši pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības eksporta ieņēmumi 2010. gadā veidoja 17,6 % no visu preču un pakalpojumu eksporta vērtības.” (Nozare ar strauju eksporta attīstību.

<http://balticexportcom-raksts.zl.lv/nozare-ar-strauju-eksporta-attistibu/> - skatīts 03.09.2012.). „2011.gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti bija nozīmīgākā Latvijas eksporta nozare. 2011.gadā kopumā šo produktu eksports veidoja 1070,6 milj. LVL jeb 16,1% no kopējā Latvijas eksporta vērtības. Otrajā vietā atradās mašīnu un mehānisko ierīču eksports (1049,0 milj. LVL jeb 15,8%), kuram sekoja koksnes un tās izstrādājumu eksports (1037,6 milj. LVL), kas veidoja 15,7% no kopējā Latvijas eksporta vērtības.”(Pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējā tirdzniecība 2011.gadā. http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.). (skat. 1.attēlu).

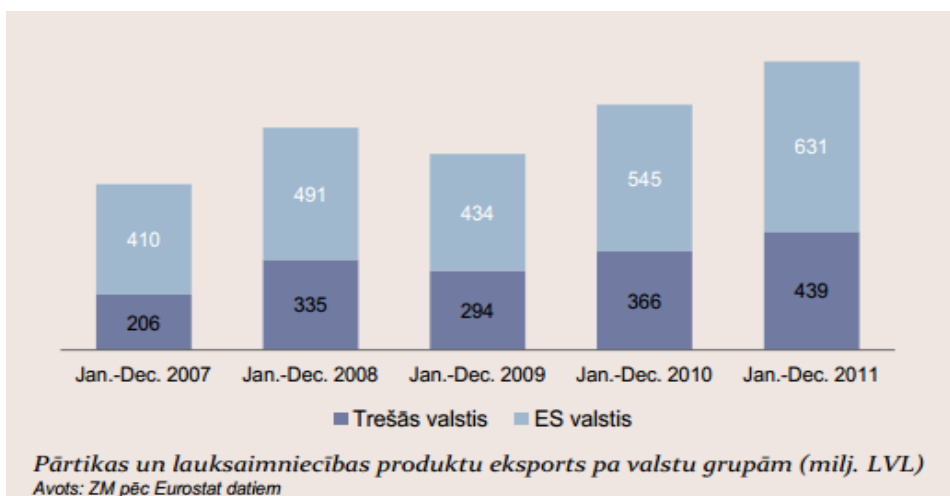
1.attēls. 2011.gada Latvijas eksports.

(http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf skatīts 04.12.2012)

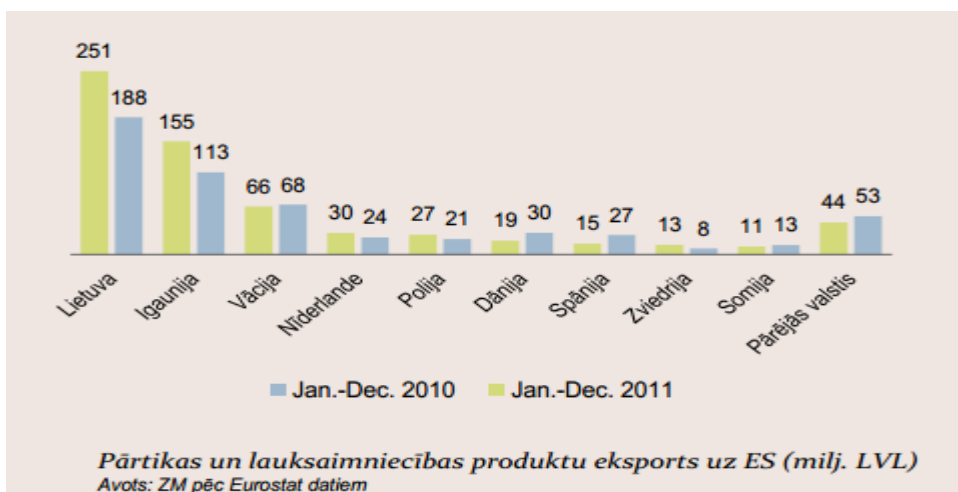
Pēc Zemnieku ministrijas datiem Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportam 2011.gadā bija stabila izaugsmes tendence. „2011.gada 4.ceturksnī salīdzinājumā ar 1.ceturksni eksports pieauga pat par 65,4%. Kopumā 2011.gadā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports salīdzinājumā ar 2010.gadu palielinājās par Ls 159 milj. jeb par 17,5% un sasniedza pēdējo sešu gadu augstāko apjomu (pārsniedzot 1 miljarda LVL atzīmi) - par 47,1% vairāk nekā 2009.gadā, par 29,6% vairāk nekā 2008.gadā, par 73,8% vairāk nekā 2007.gadā un par 136% vairāk nekā 2006.gadā.” Pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējā tirdzniecība 2011.gadā. http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.). Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports tiek realizēts ES valstīs, gan arī trešajās valstīs. (skat. 2. attēlu).

2.attēls. Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports pa valstu grupām (milj.LVL).
(http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.)

„2011.gadā Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports pieauga gan uz ES valstīm (+16%), gan uz trešajām valstīm (+20%). Kopējā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES valstīm veido lielāko daļu – 59% pārtikas un lauksaimniecības produktu tiek realizēti ES iekšējā tirgū. Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu uz visām 26 ES valstīm, starp kurām nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts ir Lietuva (40% no kopējā eksporta uz ES valstīm). (skat. 3. attēlu).

3.attēls. Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports uz ES (milj.LVL).
(http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.)

Latvija veic pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu uz 129 trešajām valstīm, starp kurām nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts ir Krievija (69% no kopējā eksporta uz trešajām valstīm).” (Pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējā tirdzniecība 2011.gadā.

http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.). (skat. 4. attēlu)

4.attēls. Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm (milj.LVL). (http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf – skatīts 04.12.2012.).

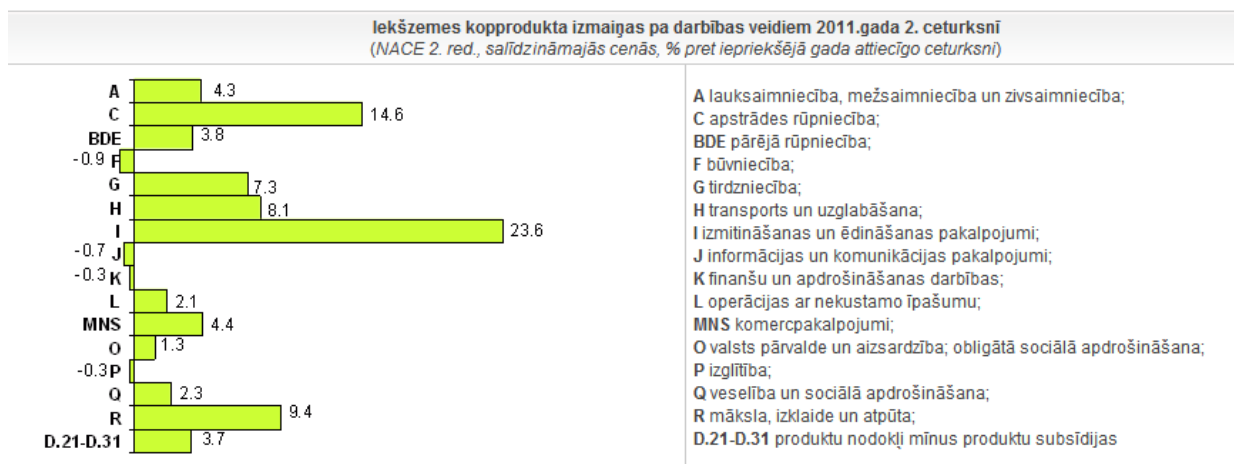

Eksporta nozīme Latvijā ir augsti vērtējama, jo eksporta tirgus daļa raksturo spēju konkurēt ārējā tirgū. Latvijas lauksaimniecības eksporta tirgus daļa citās valstīs pieaug un tas nozīmē, ka mūsu ražotāji šajā eksporta tirgū spēj konkurēt ar citiem valstu ražotājiem un palielināt saražotās produkcijas noietu straujāk par pirkspējas pieaugumu konkrētajā valstī. Lai veicinātu lauksaimniecības un pārtikas nozaru eksportspējas celšanu Zemkopības ministrija realizē dažādus eksporta veicināšanas pasākumus, kuru atbalstam tiek izmantoti valsts, ES fondu ietvaros pieejamie finanšu resursi. Piemēram, lauksaimniecības un tās pārstrādes produktu eksportu uz trešajām valstīm Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda ietvaros kompensē cenu starpību starp ES iekšējo tirgu un pasaules tirgu, tādējādi nodrošinot konkurētspēju pasaules tirgū. Ir izveidots vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments pēc Ministru kabineta apstiprinātajām Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnēm 2010. – 2016. gadam. Šis dokuments ietver visas tautsaimniecības nozares un nosaka eksporta un ārvalstu investīciju piesaistes veicināšanas politikas galvenos mērķus, principus un rīcības virzienus turpmākajiem septiņiem gadiem. Galvenie politikas mērķi - konkurētspējas veicināšana un efektīva valsts un privātā sektora sadarbība.

Rādītājs, kas ļauj novērtēt tautsaimniecības stāvokli, ir iekšzemes kopprodukts (turpmāk tekstā - IKP). IKP ir apkopojošs rādītājs, kas norāda gada laikā saražoto gala produktu un pakalpojumu kopējo vērtību tirgus cenās. Pētot lauksaimniecības IKP Latvijā pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem (turpmāk tekstā – CSP) 2011.gada 2.ceturksnī lauksaimniecības nozare veidoja 4,3% no valsts kopējā iekšzemes kopprodukta, salīdzinot pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni. (skat. 5 attēlu).

5.attēls. Iekšzemes kopprodukta izmaiņas pa darbības veidiem 2011.gada 2.ceturksnī.

(<http://www.csb.gov.lv/notikumi/iekszemes-kopprodukts-2011gada-2-ceturksni-palielinajies-par-56-32100.html> – skatīts 05.09.2012.)

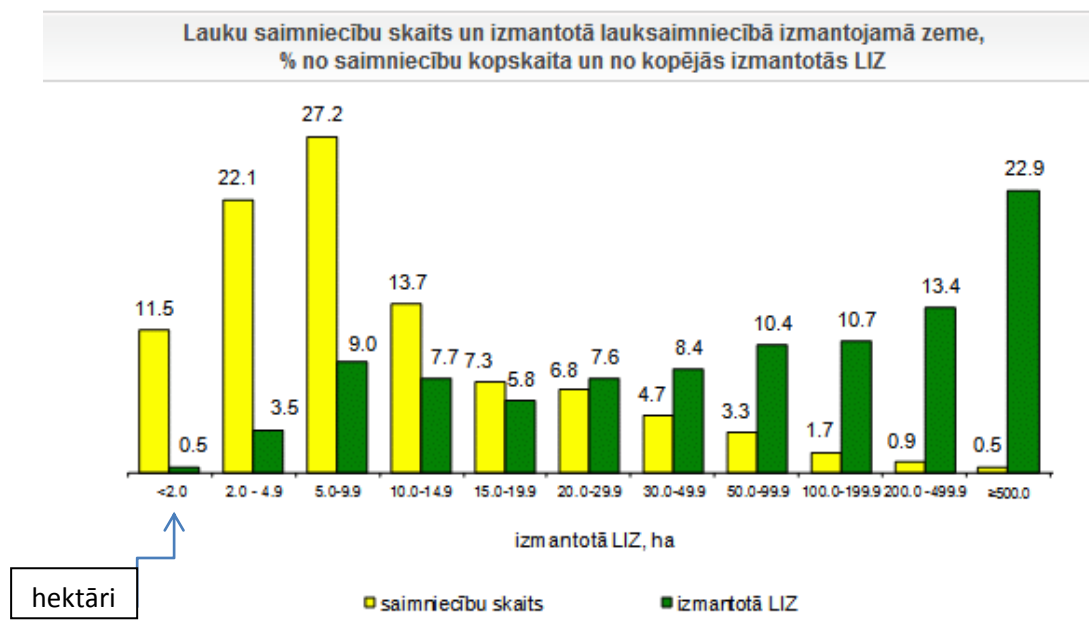
Lauksaimniecības nozares attīstīšanai ir nepieciešami resursi – mežu platības, lauksaimniecībā un lopkopībā izmantojamo zemju platības, zivsaimniecībā nepieciešami ūdens resursi. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem lauku saimniecību skaits Latvijā katru gadu samazinās, bet palielinās zemju apstrādātā platība. Saimniecību skaitu samazinājumu varētu vērtēt ar mazo saimniecību apvienošanu, lai varētu pastāvēt lauksaimniecības nozarē. „Salīdzinot ar 2007.gada lauku saimniecību struktūras apsekojuma datiem, ekonomiski aktīvo lauku saimniecību skaits samazinājies par 26,5%, bet lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība palielinājusies par 2,9 tūkst. ha jeb 0,2%. Izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība pieaugusi par 20,5 tūkst. ha jeb 1,2%.

Augkopības nozares ietvaros viena no lauksaimniecības pamatnozarēm Latvijā ir graudu ražošana. „2011.gadā kvieši kopā aizņēma 59 % no visām graudaugu sējumu platībām. Ar graudkopību Latvijā nodarbojas 23,5 tūkst. saimniecību, tomēr par nopietnām graudu preču produkcijas ražotājām būtu jāuzskata apmēram 4 - 5 tūkst. saimniecību, pārējās graudus pārsvarā ražo pašpatēriņam. Graudu sektoram ir būtiska ietekme uz citu lauksaimniecības

sektoru attīstību, īpaši uz cūkkopību, kur lopbarībā apjoma izteiksmē graudi ir nozīmīgākā sastāvdaļa. Graudkopības nozares attīstīšanai ir nepieciešams vērst uzmanību uz ražošanas modernizāciju un graudaugu ražības paaugstināšanu.” (Lauksaimniecība, 2012, 16.lpp). 2010.gadā 83,4 tūkst. ekonomiski aktīvās lauku saimniecības apsaimniekoja 2879,1 tūkst. ha zemes un 1796,3 tūkst. ha izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Lauku saimniecības vidējais lielums ir pieaudzis no 25,5 ha 2007.gadā līdz 34,5 ha 2010.gadā jeb par 35,3%. Izmantotās lauksaimniecībā izmantojamā zemes platība vidēji vienā saimniecībā palielinājusies no 15,7 ha līdz 21,5 ha jeb par 36,9% Šīs platības pārsvarā tika izmantotas kā aramzeme (13,4 ha vidēji vienā saimniecībā) un pļavas un ganības (7,8 ha vidēji vienā saimniecībā). 2010.gadā lauku saimniecību skaits, kurās izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme pārsniedza 100 ha, salīdzinot ar 2007.gadu, palielinājās par 16,3%, izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībām pieaugot par 170,6 tūkst. ha jeb 25,3%. (skat. 6. attēlu).

6.attēls. Lauku saimniecību skaits un lauksaimniecībā izmantojamā zeme procentos.

(<http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2007gada-lauku-saimniecibu-strukturas-apsekojuma-rezultatiem-26495.html> – skatīts 05.09.2012.)

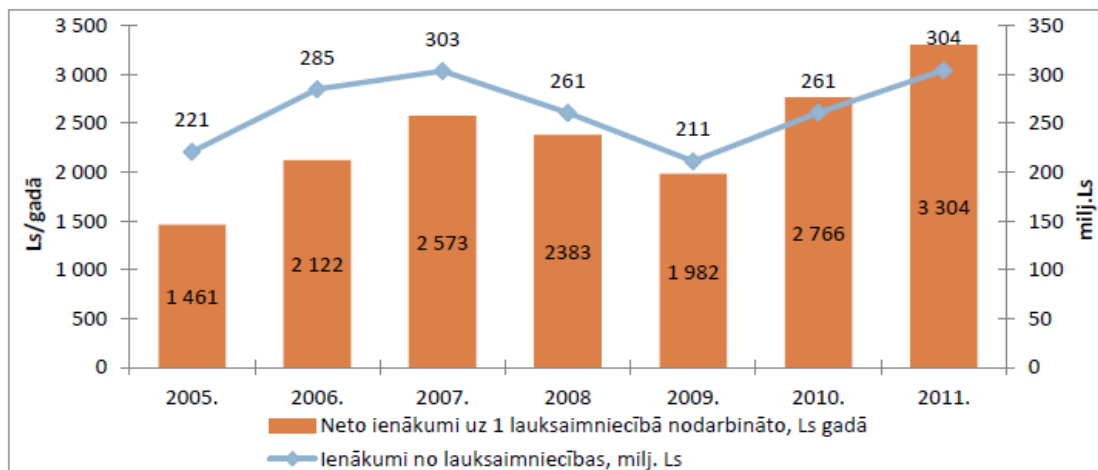

2010.gadā kopējā aramzemes platība bija 1120,2 tūkst. ha, kas ir par 0,6% vairāk nekā 2007.gadā. Vislielākās aramzemes platības bija Zemgales reģionā – 308,3 tūkst. ha jeb 17,5% no kopējās lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Aramzemes platība vidēji vienā saimniecībā bija 13,4 ha.” (Par 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem.

<http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2010gada-lauksaimniecibas-skaitisanas-rezultatiem-32184.html> – skatīts 06.09.2012.). „Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā

nodarbināto 2011.gadā veidoja aptuveni Ls 3300 gadā jeb Ls 275 vidēji mēnesī. Tas ir par Ls 110 mēnesī vairāk nekā 2009.gadā. Pie tam, kā redzams no 5.attēla datiem, tas ir jauns rekordlīmenis, kas par 19 % pārsniedz līdz šim lielāko – 2010.gada ienākumu līmeni. Arī kopējie ienākumi lauksaimniecības sektorā (Ls 304 milj.) saskaņā ar veikto aprēķinu ir praktiski vienādi ar 2007.gada rādītāju, taču sakarā ar nodarbināto skaita samazinājumu, vidējie ienākumi ir cēlušies. (skat. 7.attēlu).

7.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2005 – 2011.gadā (Lauksaimniecība, 2012, 12.lpp)

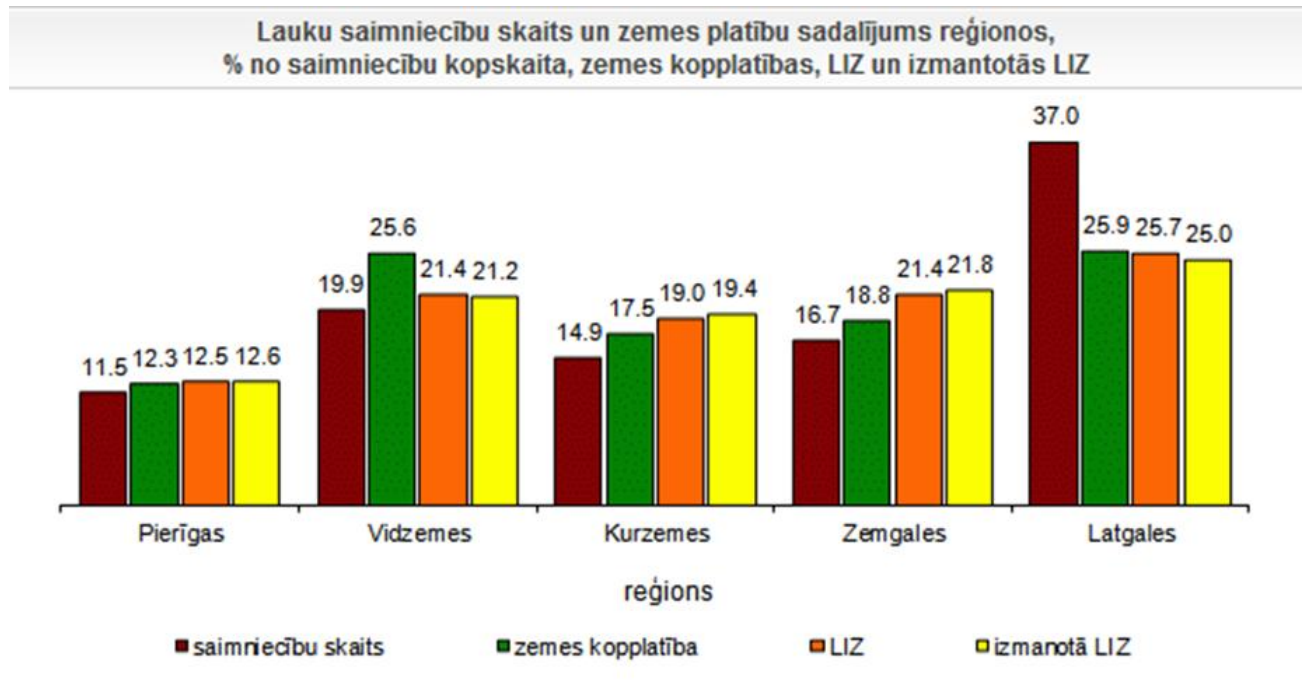
Līdz ar to, lauksaimniecības sektors ienākumu jomā būtiski uzlabojis savas pozīcijas starp citiem tautsaimniecības sektoriem. Ņemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2011.gadā sasniedza 330 latus (CSP dati), iegūstam, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja jau 83 % no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā. Salīdzinājumam – 2009.gadā šis rādītājs bija 49 %, 2008.gadā – 57 %, bet laikā no 2004. līdz 2007.gadam - 70 līdz 80 %. Ienākumi atsevišķās saimniecībās būtiski atšķiras no vidējā rādītāja, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.” (Lauksaimniecība, 2012, 12.lpp.).

Lauksaimniecības iespējas, saimniecību skaits, apstrādājamo platību skaits un lielums ir atšķirīgs katrā no Latvijas reģioniem. Katrs Latvijas reģions ir svarīgs elements kopējā Latvijas tautsaimniecības attīstībā. Lauksaimniecības nozares raksturojums Kurzemes reģionā dod iespēju izzināt vidi un apstākļus, kuri var ietekmēt pētāmās zemnieku saimniecības darbību. Apskatot CSP datus par lauku saimniecību skaitu katrā no Latvijas reģioniem, kopējo

zemes kopplatību, sadalījumu cik zemes kopplatības varētu izmantot lauksaimniecībai, un cik zemes kopplatības saimniecības izmanto lauksaimniecībai, var secināt, ka Kurzemes reģionā saimniecību procentuālais iedalījums, zemes kopplatības, lauksaimniecībā izmantojamā zeme un izmantotā zeme lauksaimniecībā ieņem ceturto pozīciju starp pieciem reģioniem. (skat. 8.attēlu).

8.attēls. Lauku saimniecību skaits un zemes platību sadalījums reģionos (%).

(<http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2010gada-lauksaimniecibas-skaitisanas-rezultatiem-32184.html> – skatīts 07.09.2012.)

2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti Kurzemes reģionā norāda lauksaimniecību skaitu un zemes platības. Pavisam zemes kopplatība Kurzemes reģionā ir 503,2 tūkst. hektāru. 2010.gadā lauku saimniecību skaits šajā reģionā bija 12 441 saimniecības, kuras izmantoja zemes lauksaimniecībā 348,6 tūkst. hektārus. Saimniecību īpašumā atradās 208,9 tūkst. hektāri, bet zemes nomā 132,8 tūkst. hektāru. (skat. 9.attēlu).

9.attēls. Lauku saimniecību skaits un zemes platības Kurzemes reģionā.

(<http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp> – skatīts 07.09.2012.)

LSK10-I01. LAUKU SAIMNIECĪBU SKAITS UN ZEMES PLATĪBAS STATISTISKAJOS REĢIONOS

	Lauku saimniecību skaits	Zemes kopplatība, tūkst. ha	..LIZ, tūkst. ha	...izmantotā LIZ, tūkst. ha	...īpašumā, tūkst. ha
Kurzemes reģions	12441	503.2	366.7	348.6	208.9

....lietošanā, tūkst. hanomāta, tūkst. ha	...neizmantotā LIZ, tūkst. ha	..meži, tūkst. ha	..īsās aprites koku stādījumi	..pārējā zeme
6.9	132.8	18.1	100.9	0.6	35.0

Ikviens apstrādāts lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektārs palielina Latvijā saražotās produkcijas apmēru, palielina lauksaimnieku ieņēmumus un valstij nomaksāto nodokļu apjomu, kopumā stimulējot tautsaimniecības attīstību. Taču ir arī tādas saimniecības, kuras savu saražoto nerealizē, bet izmanto savām vajadzībām. Pēc CSP datiem 2010.gada statistikas, saimniecību procentuālais iedalījums no visu saimniecību skaita, kas savu saražoto lauksaimniecības produkciju nepārdod ir 48,6% Kurzemes reģionā. Saimniecības, kas pārdošanai ražo no 76 – 99% lauksaimniecības produkcijas ir 15,6%. (skat. 1.tabulu).

1.tabula. Saimniecību grupējums pēc pārdošanai saražotās lauksaimniecības produkcijas īpatsvara Kurzemes reģionā. (<http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp> – skatīts 07.09.2012.)

LSK10-I09. SAIMNIECĪBU GRUPĒJUMS PĒC PĀRDOŠANAI SARAŽOTĀS LAUKSAIMNIECĪBAS PRODUKCIJAS ĪPATSVARA STATISTISKAJOS REĢIONOS (% no saimniecību kopskaita)						
Kurzemes reģions						
Līdz 10%	11–25%	26–50%	51–75%	76–99%	100%	Pārdošanai lauksaimniecības produkciju neražo
8.0	5.9	11.7	7.6	15.6	2.7	48.6

Tā kā pētāmā lauksaimniecības saimniecība atrodas Kurzemes reģionā, Kuldīgas novadā, tad svarīga informācija ir par saimniecībām Kuldīgas novadā. 2010.gada statistikas dati rāda, ka Kuldīgas novadā kopā bija 1840 saimniecības, kuru vidējais ekonomiskais lielums ir 9,2 tūkst.eiro, vidēji vienā saimniecībā pieder 41,9 hektāri zemes kopplatības, kuras lauksaimniecībā varētu izmantot 27,5 hektārus uz vienu saimniecību, bet izmantota tiek 25,8 hektāri lauksaimniecības zemes. Saimniecībās nodarbināto skaits vidēji vienā saimniecībā ir

2,2, bet nodarbināto skaits, kas strādā saimniecībā visu gadu ir 1,1. Kuldīgas novadā saimniecības vairāk nodarbojas ar sējumiem, kas sastāda 22,1 hektāru vidēji vienā saimniecībā, vismazāk vidēji uz vienu saimniecību tiek audzēti ilggadīgie stādījumi – 0,1 hektārs. (skat. 10. attēlu).

10.attēls. Lauku saimniecību vidējais lielums Kuldīgas novadā.
(<http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp> – skatīts 07.09.2012.)

LSK10-I14. Lauku saimniecību vidējais lielums reģionos un novados					
	Lauku saimniecību skaits	Lauku saimniecību vidējais ekonomiskais lielums, tūkst eiro	Zemes kopplatība, vidēji vienā saimniecībā, ha	LIZ, vidēji vienā saimniecībā, ha	Izmantotā LIZ, vidēji vienā saimniecībā, ha
Kuldīgas novads	1840	9.2	41.9	27.5	25.8

Aramzeme, vidēji vienā saimniecībā, ha	Sējumi, vidēji vienā saimniecībā, ha	Ilggadīgie stādījumi, vidēji vienā saimniecībā, ha	Pļavas un ganības, vidēji vienā saimniecībā, ha	Lauksaimniecībā nodarbināto skaits vidēji vienā saimniecībā	Lauksaimniecībā nodarbināto skaits vidēji vienā saimniecībā pilnajās gada darba vienībās
23.6	22.1	0.1	7.4	2.2	1.1

Rezultātā var secināt, ka Kurzemes reģionā ir daudz saimniecību, kuras izmanto zemes kopplatības, kas iegūtas savā īpašumā vai nomātas zemes, no kurām arī saražo lauksaimniecības produkciju, kuru liela daļa tiek realizēta, bet ir arī saimniecības, kuras izmanto šo produkciju savām vajadzībām, nerealizējot to. Tātad lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības ir grūti iegūstamas un konkurence šajā nozarē ir augsta.

1.2. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARES TIESISKAIS REGULĒJUMS

Jebkura uzņēmuma funkcionēšana ir atkarīga no dažādu elementu un pārējo ekonomisko, sociālo, tirgus, tehnoloģisko, un citu ārējo faktoru iedarbības. Lai valstī nodrošinātu godīgu uzņēmējdarbību un konkurences apstākļus tiek ieviesti dažādi normatīvie akti un likumi. Likumi un normatīvie akti ir izstrādāti atbilstoši nozares specifikai kādā uzņēmums darbojas. Lauksaimniecības nozares tiesisko regulējumu nosaka Latvijas valsts likumdošana un ES noteiktās prasības. Valsts tiesisko regulējumu nosaka Ministru kabineta izstrādātie likumi, piemēram, likums „Lauksaimniecības likums”, kura mērķis ir nodrošināt

lauksaimniecības kā vienas no tautsaimniecības pamatnozarēm attīstību un noteikt ilglaicīgu lauksaimniecības politiku. Ministra kabineta likums „Lauksaimniecības un lauku attīstības likums” mērķis ir radīt tiesisku pamatu lauksaimniecības attīstībai un noteikt ilglaicīgu lauksaimniecības un lauku attīstības politiku saskaņā ar ES kopējo lauksaimniecības politiku un kopējo zivsaimniecības politiku.

ES noteiktās prasības ir ietvertas tiesību aktos un regulās, kas tiek pielāgotas visās ES valstīs un sauc par Kopējo lauksaimniecības politiku (turpmāk - KLP). KLP uzlabo Eiropas lauksaimnieku konkurētspēju un veicina attīstību lauku reģionos. ES ir uzņēmusies lielas saistības attiecībā uz lauku attīstību, izmantojot vienotu finanšu instrumentu, kas sekmē lauksaimniecību, mežsaimniecību un visu veidu aktivitātes laukos. Arī kontroles un uzraudzības sistēmām ir būtiska loma šo pasākumu pārvaldībā. Tās vienlaikus nodrošina pasākumu pienācīgu izpildi un lauksaimniecības nozares attīstību ES. „Eiropas Savienība ir ieviesusi kopīgus noteikumus attiecībā uz lauksaimniecības tirgiem. Šie noteikumi galvenokārt attiecas uz valsts intervencēm tirgos, kvotu un atbalsta shēmām, tirdzniecības un ražošanas standartiem, kā arī tirdzniecību ar trešām valstīm. Lai nodrošinātu tirgu stabilitāti un pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem, līdz ar tiešā atbalsta shēmu ieviešanu ir izveidots cenu atbalsta mehānisms. Cenu atbalsta mehānismā ņemtas vērā katras lauksaimniecības nozares vajadzības, kā arī nozaru savstarpējā atkarība. Komisija var noteikt tirdzniecības standartus atsevišķiem lauksaimniecības produktiem. Šie standarti var attiekties, piemēram, uz produktu kvalitāti, to iepakojumu, uzglabāšanu vai arī pārvadāšanu.” (Lauksaimniecības tirgu kopīga organizācija.

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/167001_lv.htm – skatīts 10.09. 2012.). Komisija var noteikt, ka jāuzrāda importa atļauja, lai importētu atsevišķu nozaru produktus, piemēram, labību, rīsus, cukuru, olīveļļu, kaņepes, kazas un aitas gaļu, mājputnu gaļu, pienu un piena produktus, olas u.c. „Atsevišķu produktu eksportam var piešķirt eksporta kompensācijas, kas sedz starpību starp cenām pasaules un ES tirgū. Tās var atšķirties atkarībā no galamērķa, un Komisija tās var noteikt regulāri, ņemot vērā situāciju ES tirgū un pasaules tirgū.” (Lauksaimniecības tirgu kopīga organizācija. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/167001_lv.htm – skatīts 10.09. 2012.).

Tiesiskais regulējums veicot saimniecisko darbību tiek noteikts katrai lauksaimniecības saimniecībai. Šo tiesisko regulējumu veic valsts, ieviešot dažādas kontroles sistēmas. Saimnieciskās darbības veikšanai nepieciešams kārtot grāmatvedības uzskaiti.

Grāmatvedības informācija pilda kontroles funkcijas, kas dod uzņēmumam sistemātiski pārbaudīt savas darbības rādītājus, informācijas apkopojuma rezultātā vadītājs var plānot uzņēmuma darbības nākotnē, izvirzīt mērķus, noteikt saimnieciskās darbības virzienus un nodrošināt attiecīgās institūcijas ar nepieciešamo informāciju. Attiecīgās institūcijas, kuras uzrauga uzņēmuma darbību valstī un var pieprasīt uzņēmuma finanšu datus ir:

- „Valsts ieņēmumu dienests – kontrolē nodokļu un nodevu iemaksas valsts budžetā.
- statistika – apkopo datus pa nozarēm, teritoriālajām vienībām visas tautas mērogā, dod informāciju tautsaimniecības nozaru attīstības prognozēšanai.
- banka – veic uzņēmuma finansēšanu un kreditēšanu, bet pārskatu datus izmanto uzņēmumu norēķinu kārtības kontrolei, kredīta nodrošinājuma pārbaudei.
- birža - kontrolē uzņēmuma maksātspēju t.i., nodrošinājumu ar naudas līdzekļiem, lai samaksātu par materiālu piegādēm, kā arī kreditoru parādu apmērus.
- uzņēmumi – novērtē klienta vai partnera finanšu stāvokli pirms saimniecisko līgumu noslēgšanas.” (Mazā biznesa kurss, 2006, 267).

Uzņēmumam veidojot finanšu pārskatus ir nepieciešams būt saskaņotam ar valsts likumdošanas prasībām. „Finanšu pārskata formu nosaka normatīvie akti finanšu jomā. Tā kā finanšu pārskats ir uzņēmuma oficiālais pārskats, tad likums „Gada pārskatu likums” un likums „Par nodokļiem un nodevām” nosaka, kā ir jā sastāda pārskats, lai pārskata lietotāji uztvertu rādītāju nozīmi un spētu tos salīdzināt ar citu uzņēmumu rādītājiem. Kopējs normatīvs ir nepieciešams arī nodokļu aprēķināšanai, lai visi uzņēmumi tiktu pārbaudīti vienādi. Terminoloģija un kārtība ir definēta Latvijas Republikas likumā „Par grāmatvedību.” (Hofs, 2002, 275).

Galvenais Latvijas valsts budžetā ienākošo līdzekļu avots, ir nodokļi. Nodokļu funkcijas un to nepieciešamība ir, lai segtu valsts izdevumus, lai ierobežotu nevēlamu preču patēriņu (piemēram, tabakas izstrādājumi, alkohols), lai veiktu ienākumu pārdali un palīdzētu materiāli atbalstīt trūcīgos valsts iedzīvotājus. Nodokļi veic ekonomikas stabilizācijas funkcijas valstī, tādēļ katram uzņēmējdarbības veicējam nepieciešams maksāt valsts noteiktos nodokļus. Lauksaimniecības nozarē veicot saimniecisko darbību noteiktie nodokļi:

1. iedzīvotāju ienākuma nodoklis – „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kuru darba devējs aprēķina, apliekot darbinieka gūtos ienākumus. Iedzīvotāju ienākuma nodokli aprēķina arī tādā gadījumā, ja par ienākumiem no uzņēmējdarbības

nav maksāts uzņēmuma ienākuma nodoklis. To vai uzņēmums maksā iedzīvotāju ienākuma nodokli uzrauga Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk tekstā – VID).

2. uzņēmumu ienākuma nodoklis – „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”, jebkura persona – fiziska vai juridiska, kas gūst ienākumus ir vai nu uzņēmuma ienākuma, vai iedzīvotāja ienākuma nodokļu maksātāji. Ar uzņēmuma ienākuma nodokli apliek uzņēmuma gūtos ienākumus taksācijas periodā (kalendārajā gadā). Uzņēmuma ienākuma nodokļa maksājumus uzrauga VID. Saimniecība uzņēmuma ienākuma nodokli maksā par gūto peļņu.

3. nekustamā īpašuma nodoklis – „Par nekustamā īpašuma nodokli”, ar nekustamā īpašuma nodokli apliek lietas, kuras nevar pārvietot no vienas vietas uz citu – zeme, ēkas, būves. Šo nodokļa likmi piemēro no īpašuma vērtības taksācijas periodā. Nekustamo īpašuma nodokli uzrauga institūcijas – VID un pašvaldības. Saimniecībā nekustamā īpašuma nodoklis tiek maksāts par visām apstrādātajām zemes platībām. Lauksaimniecības uzņēmumiem nav jāmaksā nodoklis par ēkām un zem tām esošajām zemēm, ja tās tiek izmantotas lauksaimnieciskajai darbībai.

4. pievienotās vērtības nodoklis – „Par pievienotās vērtības nodokli”, pievienotās vērtības nodoklis ir patēriņa nodoklis ar kuru apliekamie darījumi ir preču piegāde par atlīdzību, pakalpojumu sniegšana par atlīdzību, preču imports un pašpatēriņš. Šo nodokli uzrauga VID. ZS „Sprīdīši” maksā pievienotās vērtības nodokli par katru nopirkto preci un pakalpojumu. Pievienotās vērtības nodokļa maksājumi sastāda vislielāko summu saimniecībā, taču saimniecība ir PVN maksātājs, tādēļ tai ir tiesības uz priekšnodokli, kas to visu atsver. Pērkot, piemēram, lauksaimniecības tehniku par Ls 100 000, vēl Ls 21 000 ir jāmaksā PVN. Tā kā saimniecība ir PVN maksātājs, šo lielo naudas summu atgūst ilgākā laika posmā, jo uzņēmumam ir tiesības no valsts atprasīt nodoklī samaksāto summu.

5. akcīzes nodoklis - „Par akcīzes nodokli”, šis nodoklis ir specifisks patēriņa nodoklis. Lauksaimniecības nozares galvenā akcīzes apliekamā preču grupa ir naftas produkti. Lauksaimniecības uzņēmumiem darbības pilnveidošanai un attīstībai nepieciešama tehnikas nodrošināšana un bez dīzeļdegvielas nodrošināšanas uzņēmums praktiski nevar pastāvēt. Lauksaimniecības produkcijas ražotājiem piemēro akcīzes nodokļa atvieglojumus, kurus aprēķina – noteiktu litru daudzums dīzeļdegvielas, par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru. Šo nodokli uzrauga VID.

6. muitas nodoklis - Muitas likums un citi muitas lietās noteikto kārtību reglamentējoši normatīvie akti. Ir lauksaimniecības uzņēmumi, kuri savu saražoto produkciju eksportē uz citām valstīm, tiem uzņēmumiem arī piemēro muitas nodokli. Muitas nodokļa kontroli veic VID iestāde.

7. dabas resursu nodoklis – „Dabas resursu nodokļa likums”. Šo nodokli saimniecība maksā, jo saimniecības darbībā kā blakus lauksaimniecības nodarbošanās ir lopkopība. Dabas resursu nodokļu administrēšanas institūcijas ir VID un Vides ministrija.

8. valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas – „Par valsts sociālo apdrošināšanu”. Šo nodokli apliek darbinieku darbu algas, ar mērķi, lai apdrošinātu risku zaudēt ienākumu sakarā ar slimību, invaliditāti, bezdarbu, nelaimes gadījumiem darbā u.c. Šo nodokli uzrauga VID.

9. uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis. Šo nodokli apliekamais objekts ir visi transportlīdzekļi, izņemot traktortehniku, tādas automobiļu piekabes un puspiekabes, kuru pilna masa nepārsniedz 3500 kilogramus, tramvajus, trolejbusus, bezceļu transportlīdzekļus, sniega motociklus, mopēdus un velosipēdus.

10. transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis. Ar transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli apliekamais objekts ir visi transportlīdzekļi, izņemot traktortehniku, tādas automobiļu piekabes un puspiekabes, kuru pilna masa nepārsniedz 3500 kilogramus, tramvajus, trolejbusus, bezceļu transportlīdzekļus, sniega motociklus, mopēdus un velosipēdus.

Lauksaimniecības nozarē veicot saimniecisko darbību tiek pievērsta uzmanība desmit nodokļiem, taču Latvijā ir noteikti kopā 14 nodokļi. Pārējie ar lauksaimniecības nozari nesaistītie četri nodokļi ir:

1. izložu un azartspēļu nodoklis. Izložu un azartspēļu nodokli maksā kapitālsabiedrības, kas likumā noteiktajā kārtībā saņēmušas speciālu atļauju (licenci) izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai.
2. vieglo automobiļu un motociklu nodoklis. Ar šo nodokli apliekamais objekts ir vieglie automobiļi un motocikli.
3. elektroenerģijas nodoklis. Šis likums nosaka kārtību, kādā elektroenerģiju apliek ar elektroenerģijas nodokli Latvijā. Šo nodokli maksā personas, kas veic elektroenerģijas ražošanu, sadali, piegādi, tirdzniecību un citas darbības ar

elektroenerģiju. Nodoklis neattiecas uz personām, kas elektroenerģiju patērē pašu vajadzībām.

4. mikrouzņēmumu nodoklis. Individuālais komersants, individuālais uzņēmums, zemnieka vai zvejnieka saimniecība, kā arī fiziskā persona, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicējs, vai sabiedrība ar ierobežotu atbildību, ja tie atbilst visiem turpmāk šajā punktā minētajiem kritērijiem:
 - a) dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas,
 - b) apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 70 000 latu,
 - c) darbinieku skaits nevienā brīdī nav lielāks par pieciem.
 - d) sabiedrības ar ierobežotu atbildību valdes locekļi ir tikai mikrouzņēmuma darbinieki. Saimniecība nav reģistrēta kā mikrouzņēmuma status, jo neatbilst mikrouzņēmuma nodokļa likuma minētajiem kritērijiem.

1.3. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS ANALĪZE

Uzņēmuma vadīšana ir pārvaldības funkciju realizēšanas process. Tā saistās ar neskaitāmu saimniecisko operāciju veikšanu, kas kopumā veido uzņēmuma saimniecisko darbību. „Saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību. Tā ir, piemēram, ar uzņēmuma līguma izpildi saistīta darbība, nekustamā īpašuma apsaimniekošana, personas īpašumā esošas piemājas saimniecības darbība, kā arī profesionālu pakalpojumu sniegšana, ja nav darba attiecību ar tiem, kam tiek sniegti pakalpojumi - piemēram, pasniedzēja, aktiera, ārsta, zvērināta advokāta u.c. darbība.” (Reģistrācija saimnieciskās darbības veicēja statusā. <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=475&hl=1> – skatīts 22.10.2012.).

Uzņēmuma saimnieciskās darbības analīze ir veiksmīgas uzņēmējdarbības pamats, jo izzinot uzņēmuma vājās un stiprās puses, vadība var pieņemt pareizus lēmumus, nosakot uzņēmuma darbības efektivitāti, kā arī uzņēmuma attīstības virzienus. „Tāpēc analīze jāveic mērķtiecīgi, lai izzinātu tādas uzņēmuma iespējas un rezerves, kas nodrošinātu esošo resursu optimālu izmantošanu. Saimnieciskās darbības analīze ir neaizstājams priekšnoteikums plānošanā. Lai uzņēmums varētu pamatoti plānot savu darbību nākotnē, vispirms nepieciešams sīki izanalizēt iepriekšējās darbības rezultātus.” (Abizāre, 2004, 99). „Saimnieciskās darbības analīze tiek veikta pirms svarīgu lēmumu pieņemšanas, tā pamato vadītāju lēmumus un rīcību

un ir zinātnisks pamatojums uzņēmuma vadīšanā, kā arī nodrošina pieņemto lēmumu objektivitāti un efektivitāti. Analīzes veikšanai ir nepieciešama noteikta informatīvā bāze. Tās kvalitāte ir atkarīga no uzņēmumā organizētās finanšu uzskaites un pārskatu kvalitātes un tajos ietilpstošo rādītāju patiesuma un ticamības.” (Uzņēmuma darbības analīzes teorētiskie aspekti. http://www.estudijas.lu.lv/.../0/.../FA_2_dala_Moodle.pdf – skatīts 22.10.2012.). „Analīze ir viena no vadības pamata funkcijām. Tas ir vispusīgs vadības sistēmas, tās funkcionēšanas ārējās un iekšējās vides pētījuma process. Analīze ir vadītāja izziņas darbības obligāts instruments, kas tiek izmantots, pētot vadības sistēmu. Analīze ļauj noteikt iemeslus, kas palīdz vai traucē vadības sistēmas funkcionēšanai.” (Ukolovs, 2006, 83). Uzņēmuma vispārīgai analīzes veikšanai izmanto vairākas analīžu metodes, kuras iedala:

1. „ekonomiskā analīze, kur sīkāk tiek pētītas iekšējās un ārējās vides ietekmes uz uzņēmumu:
 - 1.1. makroekonomiskā analīze, kas pēta ekonomiskās parādības un procesus pasaules un valsts ekonomikas līmenī.
 - 1.2. mikroekonomikas analīze, kas pēta šos procesus un parādības atsevišķu saimniecisko subjektu līmenī – saimnieciskās darbības analīze.
2. finanšu analīze, kuras pamatā ir finanšu pārskatu analīze.
3. mārketinga analīze, kas tiek lietota ārējās vides funkcionēšanas izpētei. Tiek pētīti un analizēti rādītāji izejvielu tirgū un gatavās produkcijas realizācijas tirgū, uzņēmuma konkurētspēja, cenas politikas veidošanās, marketinga stratēģijas izstrāde.
4. investīciju analīze, kas tiek lietota investēšanas darbības programmas izstrādei un tās efektivitātes novērtēšanai, kā arī optimāla investēšanas varianta pamatošana.
5. sociālā analīze, lieto turpmākai sociālās sfēras attīstības iespēju vērtēšanai. Pēta darba nosacījumu uzlabošanas iespējas, motivācijas stimulēšanu, uzņēmuma efektīvās funkcionēšanas paaugstināšanu.
6. institucionālā analīze, ko izmanto, vērtējot politiskos un organizatoriskos apstākļus, kas ietekmē uzņēmuma darbību. Tiek pētīta normatīvā bāze, partneriem, konkurentiem. Tiek izstrādāta stratēģiskā politika biznesa sadarbības jomā, kas ietekmē uzņēmuma efektīvās funkcionēšanas uzlabošanu.

Ar analīzes palīdzību tiek īstenots ekonomiskāko resursu izmantošanas iespēju meklējums, produkcijas pašizmaksas mazināšanas iespējas, kā arī peļņas un rentabilitātes pieaugums. Tā

rezultātā tiek stiprināta paša uzņēmuma ekonomika, palielinās ražošanas efektivitāte. Tādā veidā saimnieciskās darbības analīze ir nozīmīgs elements ražošanas vadības sistēmā.

Uzņēmuma saimnieciskās darbības analīzei izmanto informāciju, kas raksturo:

- uzņēmuma ekonomisko potenciālu (uzņēmuma lielumu) – šo informāciju lieto uzņēmuma darbības mērogu salīdzināšanai ar citiem uzņēmumiem un uzņēmuma vietas noteikšanai vietējā un starptautiskajā līmenī. Šādi rādītāji apkopotā veidā tiek publicēti laikrakstos, gadagrāmatās un citos līdzīgos izdevumos. Uzņēmuma ekonomiskā potenciāla pētīšanai tiek izmantoti: uzņēmuma aktīvi, gada apgrozījums, strādājošo skaits, uzņēmuma pamatkapitāls, saražotās produkcijas apjoms un vērtība, investīciju lielums un izvietošana.
- uzņēmuma saimniecisko darbību – var izmantot vairākus rādītājus dažādās kombinācijās. Starp tiem var minēt: ieņēmumi, to struktūra, izmaksas, to struktūra, uzņēmuma līdzekļu avoti u.c.;
- saimnieciskās darbības efektivitāti – rādītājus, kurus lieto efektivitātes noteikšanai, attiecina pret iegūto peļņu. Šie rādītāji var būt gan absolūti, gan nosacīti: peļņa (operatīvā peļņa, neto peļņa), rentabilitāte (attiecība pret apgrozījumu, aktīviem, saistībām);
- finansiālo stāvokli – rādītāji raksturo uzņēmuma atkarību no finansēšanas avotiem: pašu kapitāla struktūra, likviditātes koeficients, maksātspēja;
- konkurētspēju – uzņēmuma spēja konkurēt noteiktā preču tirgū ir tieši atkarīga no preces konkurētspējas un uzņēmuma darbības ekonomiskajām metodēm, kas, savukārt, iespaido konkurences cīņas rezultātus. Uzdevums ir noskaidrot tos faktorus, kuri iedarbojas uz pircēju attieksmi pret uzņēmumu un tā produkciju tirgū, un uzņēmuma tirgus daļas izmaiņas konkrētā tirgū. Pie šādiem rādītājiem pieder: uzņēmuma tirgus daļa, preču kvalitāte.” Uzņēmuma darbības analīzes teorētiskie aspekti. http://www.estudijas.lv/.../0/.../FA_2_dala_Moodle.pdf – skatīts 22.10.2012.).

2. ZS „SPRĪDĪŠI” DARBĪBAS IZVĒRTĒJUMS

2.1. UZŅĒMUMA JURIDISKĀ FORMA, DARBĪBAS VEIDS

ZS „Sprīdīši” darbības novērtēšana ļauj noteikt saimniecības darbības efektivitāti un darbības attīstības virzienus. Saimniecības iespēju un izmantoto rezervju noteikšana nosaka, kas nodrošinātu esošo resursu optimālu izmantošanu. Raksturojot saimniecības darbības panākumus un konkurētspējīgās priekšrocības, ļauj tos salīdzināt ar citām saimniecībām, kas nodarbojas ar līdzīgu lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

ZS „Sprīdīši” dibināta un reģistrēta 1992. gada 28. aprīlī Latvijas Republikas uzņēmumu reģistrā Kuldīgas novada Laidu pagastā. Saimniecību vada Visvaldis Kūma, kas ir arī tās īpašnieks. Kā jau daudzās ne pārāk lielās saimniecībās, saimniecības īpašnieks ir arī viens no galvenajiem darbiniekiem, kas dara visus nepieciešamos darbus, lai saimniecības darbība būtu efektīva un produktīva.

Saimniecības vadītājs pēc izglītības ir lauku tehnikas inženieris ar lielu pieredzi šajā jomā. Taču sākotnēji tas neesot traucējis izveidot saimniecību ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu. Par pareizu lauksaimniecībā izmantojamo zemju apstrādi un kultūraugu audzēšanu ir apgūta pašmācības rezultātā, arī apmeklējot ar lauksaimniecību saistītus seminārus, kā arī konsultējoties ar citām saimniecībām.

Saimniecība ģeogrāfiski atrodas Kurzemes centrā, tādējādi atrodoties izdevīgā vietā produkcijas realizācijai. 15 km no saimniecības kodola atrodas Rīgas - Liepājas šoseja, kas tiek izmantota transportējot produkciju uz Liepājas ostu un Eleju kooperatīvam „Latraps”. Nozīmīga produkcijas realizācijas vieta atrodas Ventspilī, kas no Laidu pagasta Sermītes atrodas tikai 80 km attālumā. Visi svarīgākie ceļi ir asfaltēti un labā stāvoklī, kas uzlabo piegādes iespējamību.

Saimniecības nodarbošanās ir saistīta ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu. Saimniecības pamatnozare ir augkopība jeb graudaugu audzēšana un rapša audzēšana, jeb tehniskā kultūras audzēšana. Sākotnēji saimniecība apstrādāja 7 hektārus zemes, taču sistemātiski katru gadu palielinot apstrādājamās platības. Saimniecībā kultūraugi tiek audzēti intensīvi, par prioritāti izvirzot ražas kvalitāti. Tādēļ saimniecības vadītājs lielu nozīmi piešķir tehnoloģiju izmantošanai, ražošanā izmantojot pēc iespējas un nepieciešamības jaunākas un jaudīgākas tehnoloģijas, kas nozīmīgi samazina produkcijas pašizmaksu un palielina ražas. Saimniecības sākuma attīstības stadijā svarīga loma bija daļa ienākumu ieguldīšana jeb

investēšana atpakaļ saimniecībā. Lielu atbalstu saimniecības attīstībā ir devušas Latvijas un ES sniegtais atbalsts, kuru saimniecība pēc iespējām arī izmanto. Pašlaik ir uzrakstīti un noslēgti jau vairāki saimniecības modernizācijas projekti, jaunu tehnoloģiju un iekārtu iegādes projekti. Kā pirmais atbalsts saimniecības attīstības veicināšanā ir bijis SAPARD jeb Latvijas lauksaimniecības un lauku attīstības programmas projekts vēl pirms Latvijas iestāšanās ES. Šis projekts ir ticis realizēts 2003.gada sākumā, lai iegādātos jaunas tehnikas vienības. Šo tehniku iegāde bija ļoti nozīmīgs pagrieziena punkts saimniecības attīstībā. 2005. gadā ir ticis realizēts ELVGF jeb Eiropas lauksaimniecības virzības un garantiju fonda projekts „Investīcijas lauksaimniecības uzņēmumos”. Arī šis projekts garantējis jaunu tehnikas iegādi un saražotai produkcijai nepieciešamās iekārtas, kas ļāva nomainīt jau nolietotu tehniku pret jaunu un pilnveidot saražotās produkcijas kvalitāti. Pārējie projekti sākot no 2010.gada ir iesniegti ELFLA (Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai) un valsts akciju sabiedrībā Lauku attīstības fondu izveidotajā programmā Latvijas lauku attīstības programma 2007. – 2013. gadam ar projektiem „Lauku saimniecības modernizācija” un projektu „Investīciju iekārtu iegādi zemnieku saimniecībā „Sprīdīši””.

Darba pienākumi darbiniekiem tiek sadalīti diezgan specifiski, taču darbiniekiem jābūt elastīgiem, lai piemērotos dažādiem darba apstākļiem un uzdevumiem.

Saimniecības uzņēmējdarbības forma ir zemnieku saimniecība. Pēc Latvijas Republikas likuma „Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu, zemnieka saimniecību un individuālo darbu”, termins Zemnieka saimniecība ir individuālais uzņēmums, kas ražo lauksaimniecības produkciju, izmantojot speciāli šim mērķim galveno ražošanas līdzekli - zemi. „Individuālo uzņēmumu (tiek saukts arī par viena īpašnieka uzņēmumu) izveido gadījumā, ja uzņēmuma pašu kapitālu veido viena cilvēka kapitāla ieguldījums.” (Hofs, 2002, 50). Zemnieku saimniecība ir viena īpašnieka uzņēmums, kura īpašnieks atbild par sava uzņēmuma saistībām ar visu savu privāto īpašumu (tāpat arī ar zemnieku saimniecības īpašumu atbildības iestāšanās brīdī).

Saimniecības juridiskās formas izvēles priekšrocības ir:

1. iespējamie atbalsti gan no Latvijas, gan ES;
2. var būt viens dibinātājs, kurš vada visus saimniecībā notiekošos procesus;
3. ir iespējama sadarbība ar kooperatīviem uzņēmumiem, kuriem var realizēt savu saražoto produkciju un iegādāties lētākus saimniecībai nepieciešamus līdzekļus.

Trūkumi:

1. mazām zemnieku saimniecībām ir vāja konkurētspēja;
2. nelielām zemnieku saimniecībām ir zems finansiālais un tehniskais nodrošinājums;
3. lai izveidotu zemnieku saimniecību no pašvaldības vai zemes komisijas jābūt lēmumam par zemes gabala piešķiršanu lietošanā vai notariāli apliecināts noraksts no Zemesgrāmatu akta par zemes gabala piederību.
4. produkcijas pašizmaksas mainīgās likmes;

ZS „Sprīdīši” darbojas lauksaimniecības nozarē. Saimniecība galvenokārt nodarbojas ar graudkopību un pārtikas eļļas augu audzēšanu, kā blakus lauksaimniecības nodarbošanās ir lopkopība, kas nav galvenais ieņēmumu avots.

Zemnieka saimniecības „Sprīdīši” pamatdarbības veids, atbilstoši NACE klasifikatoram (NACE klasifikators ir paredzēts uzņēmuma darbības veidu noteikšanai pēc starptautiskas klasifikācijas. NACE ir saīsinājums no franču „Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne”, jeb latviski „saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā”), ir NACE 2. - 01.11 – graudaugu un citur neklasificētu lauksaimniecības kultūru audzēšana. Tās darbības veids ietver visus graudaugu, pākšaugu un eļļas augu audzēšanas paņēmienus, veidus atklātos laukos. Šo lauksaimniecības kultūru audzēšana lauksaimniecības vienībās bieži tiek apvienota. Šajā klasē ietilpst: graudaugu produktu audzēšana - kvieši, graudu kukurūza, mieži, rudzi, auzas, prosa, citur neklasificētie graudaugi; pākšaugu audzēšana - pupiņas, dārza pupas, lauka pupas, lēcas, lupīnas, zirņi, cūku zirņi un citi pākšaugi; eļļas augu sēklu audzēšana - sojas pupas, zemesrieksti, kokvilnas sēklas, linsēklas, sinepju sēklas, rapšu sēklas, sezama sēklas, saulespuķu sēklas, citas eļļas augu sēklas.

(Nace klasifikators.

<https://www.lursoft.lv/lapsaext?act=NACESRCH&SessionId=D35441DA98765F43037C95EB64430CFB> – skatīts 11.09.2012.)

2.2. ZS „SPRĪDĪŠI” ĀRĒJĀS VIDES IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

„Ikvienu uzņēmuma darbību ietekmē vide, kurā tas darbojas. Uzņēmējdarbības panākumi lielā mērā ir atkarīgi no tā, cik labi uzņēmums izprot vidi un cik veiksmīgi spēj pielāgoties izmaiņām šajā vidē.” (Abizāre, 2004, 17).

Uzņēmumiem un organizācijām, lai gūtu panākumus un sasniegtu vēlamus rezultātus, ir nepieciešams izstrādāt savas vērtības. Vērtības ir tās vadlīnijas, kuras nosaka organizācijas rīcību un veids, kā organizācijas sasniedz savus mērķus. Galvenās no tām ir: klientu apmierinātība, laba konkurētspēja, finansiālā stabilitāte, komandas darbs, darbinieku atzīšana, organizācijas izaugsme, novitātes, uz rezultātu orientēta darba vide. Izstrādājot metodes, kā šīs vērtības ieviest organizācijas darbībā, tiek uzlabota gan uzņēmuma iekšējā, gan ārējā vide. Uzņēmuma ārējā vide jeb makrovide var būtiski ietekmēt uzņēmuma darbību. Konkurenti, piegādātāji, starpnieki, patērētāji, klienti un sabiedrība kopumā ir neaizstājami makrovides elementi, kas uzņēmumam nepieciešams izziņāt un attiecīgi reaģēt uz tiem.

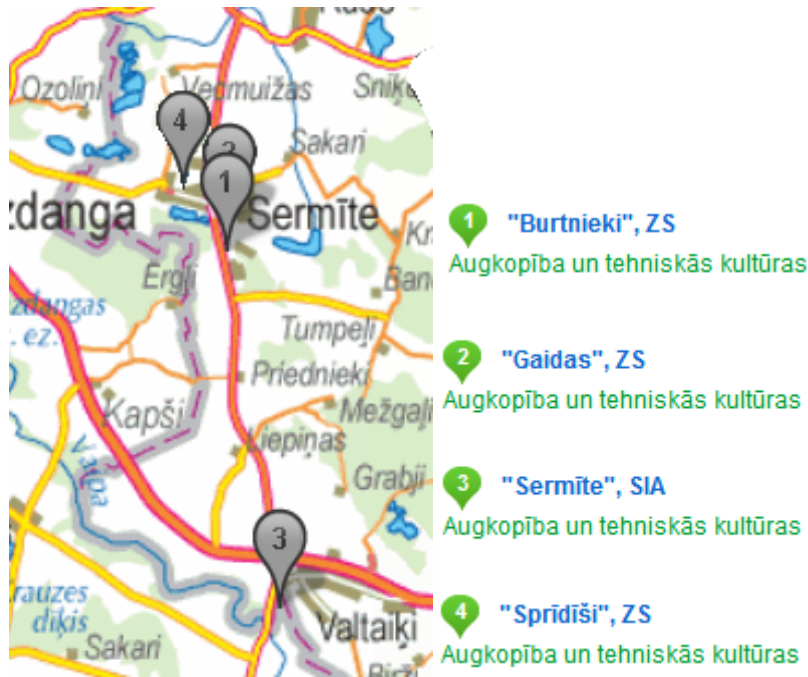
Konkurenti.

Novērtējot pašreizējo stāvokli, nedrīkst ignorēt konkurentus, jo patērētāji parasti iegādājās tās preces un pakalpojumus, kuru kvalitāte un cena tiem ir vispieņemamākā. Konkurentu noteikšana un analizēšana spēj uzņēmumam norādīt uz faktoriem, kas uzņēmumā būtu jānovērš vai tieši otrādi jāuzlabo. ZS „Sprīdīši” lielākie konkurenti Laidu pagastā ir saimniecības, kuru pamatnodarbošanās ir augkopība un tehnisko kultūru audzēšana. Kā konkurentus var minēt trīs saimniecības, kas iznomā vai nopērk zemes un kuru atrašanās vietas ir blakus. (skat. 11. attēlu)

11.attēls. Konkurentu izvietojums Laidu pagastā.

(<http://www.kuldiga24.lv/katalogs?pro=%22Lauksaimniec%C4%ABba%22&adr=%22Kuld%C4%ABgas+rajons%22+Laidu+pagasts&km=0&s=Mekl%C4%93t> – skatīts

13.09.2012.)

Negatīvā ietekme, ko atstāj blakus saimniecības, var minēt, zemes cenu paaugstināšanos, jo vietējie iedzīvotāji, kas nomā šīs zemes, saskata konkurences ietekmi un pārdod zemi par augstākām cenām. Šīs augstās zemes cenas atstāj iespaidu uz saimniecības finansēm. Vēl kāda nianse, kur šīs blakus saimniecības atstāj negatīvu ietekmi, ir lauku reģionos jau problemātiskais resurss - darbaspēks. Pozitīvais aspekts ir savstarpējā komunikācijas izveide un palīdzības sniegšana starp konkurentu saimniecībām. Komunikācija notiek lauksaimniecības specifisku jautājumu gadījumos un palīdzības sniegšana visbiežāk ir tehnikas bojājumu gadījumos.

Konkurētspējas paaugstināšanas perspektīvas uzņēmumā var attīstīt vienmēr, tikai nepieciešams tās veidot laika gaitā, veidojot vienu priekšrocību slāni virs otra. Svarīgākās saimniecības konkurētspējas priekšrocības var minēt tehnoloģiju nodrošinājums, jaunievedumi, finansiālā līdzekļu nodrošinājums, kvalitāte un lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības. Tehnoloģiju nodrošinājums katrā no konkurentu saimniecībām atšķiras pēc to finansiālā stāvokļa iespējām un nepieciešamības. Ar kvalitatīvāku tehnikas un tehnoloģiju palīdzību saimniecība spēj saražot un realizēt pēc iespējas kvalitatīvāku produkciju, kura kvalitāte un izmantoto resursu faktors ir konkurētspējīga priekšrocība. Finansiālā līdzekļu nodrošinājums,

kā konkurētspējas priekšrocība tiek minēta, jo ar šiem finanšu līdzekļiem ir lielāka iespēja iegūt ES piedāvātos projektus lauksaimniecības modernizēšanai vai jaunu tehnikas iegādei. Izmantojamo zemju platības kā konkurētspējīga priekšrocība dod saimniecībai saražot lielāku produkcijas daudzumu un to realizējot lielāku finansiālo nodrošinājumu savas saimniecības attīstīšanai. Saimniecības iestāšanās Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrībā „Latraps”, kas sniedz saviem biedriem dažādus saimniecībā nepieciešamus pakalpojumus, piemēram, piegādāto graudaugu pirmapstrādi un uzglabāšanu, saimniecības saražotās produkcijas tālāku realizāciju un eksportu ar pēc iespējas augstākām cenām, lauksaimniecības tehnikas iegādes iespējas, to servisu un rezervju daļu sagādi, sniedz iespēju iegādāties bezakcīzes dīzeļdegvielu saimniecībās u.c. pakalpojumus.

Patērētāji.

Zemnieku saimniecību patērētāji visbiežāk ir kooperatīvi uzņēmumi, kuriem sava saražotā produkcija tiek piegādāta, noslēdzot iepriekšēju līgumu, nosakot produkcijas daudzumu. Šo produkcijas daudzumu saimniecība pati izvērtē, piedāvājot savam klientam daudzumu, ko spēs realizēt.

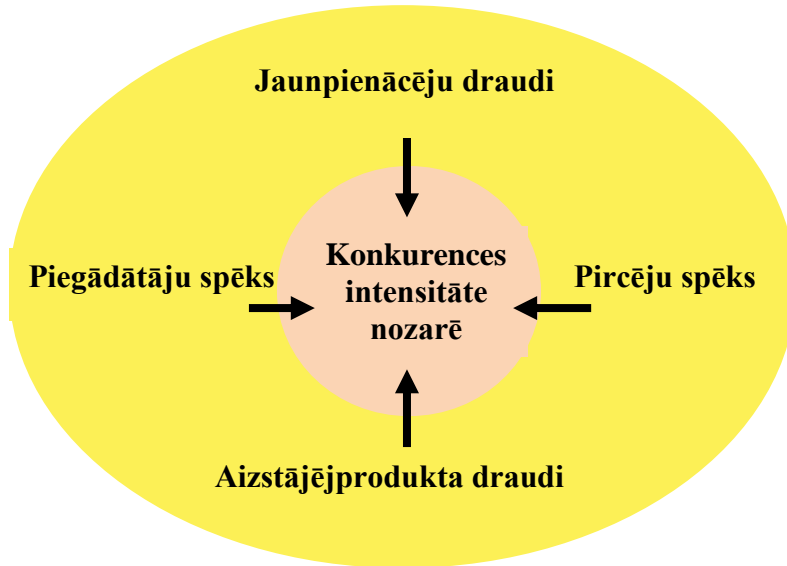
Sadarbības partneri.

Kā sadarbības partnerus ZS „Sprīdīši” var saukt uzņēmumus, kas no šīs saimniecības iegādājas viņu saražoto produkciju. Lielākais sadarbības partneris ir lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „Latraps”, kur liela daļa produkcijas tiek realizēta šajā kooperatīvajā sabiedrībā.

2.2.1. M.PORTERA MODELIS

Izmantojot M.Portera izstrādāto piecu spēku konkurences modeli var palīdzēt uzņēmumam noskaidrot ārējos spēkus, kas ietekmē konkurenci konkrētajā nozarē. „M.Porters norāda, ka svarīgi ir analizēt ne tikai organizācijas vispārējo ārējo vidi, bet veikt vēl konkrētāku analīzi – noskaidrot, kāda ir konkurences vide konkrētajā nozarē., (Kalve, 2005, 223). Pētot saimniecības konkurences intensitāti lauksaimniecības nozarē pēc M.Portera modeļa, tas ietver aizstājējpreču vai pakalpojumu rašanās draudus, piegādātāju spēku, jaunu konkurentu rašanās draudus un pircēju ietekmes. (skat. 12.attēlu).

12.attēls. M.Portera piecu spēku konkurences modelis. (autores tulkojums pēc <http://www.marketingteacher.com/lesson-store/lesson-five-forces.html> – skatīts 10.10.2012.)

Analizējot saimniecības darbības efektivitāti lauksaimniecības nozarē, pēc M.Portera modeļa tiek novērtēti visi ietekmējošie spēki.

- **piegādātāju spēks.** Konkurētspējīgā vidē piegādātājiem ir vērtējams spēks, jo arī tie ir spējīgi ietekmēt uzņēmuma darbību. Piegādātāju spēks ir ļoti svarīgs, jo ietekmē saimniecības darbības efektivitāti, nosakot tehnikas darbību, kā arī zemes apstrādes un laika rezerves. ZS „Sprīdīši” piegādātāji piegādā lauksaimniecībai paredzēto tehniku un lauksaimniecībai paredzētās ķīmikālijas. Svarīgi ir no piegādātāja sagaidīt ātru servisu, piegādi un kvalitāti. Sezonalitātes ietekmē īpaša uzmanība tiek pievērsta, lai ar lauksaimniecību paredzētos darbus spētu izdarīt pēc iespējas ātrāk, tādēļ piegādātāju kavēšanās rada zaudējumu iespējamību un efektivitātes pazemināšanos saimniecībā.
- **pircēju spēks.** Nozares preču vai pakalpojumu pircēji dažreiz atrodas tādā situācijā, ka tie var iespaidot uzņēmumus, lai nodrošinātu sev zemākas cenas. ZS „Sprīdīši” lai realizētu savu saražoto produkciju paši izvēlas, kādiem uzņēmumiem piegādāt savu produkciju, protams, ir tādi uzņēmumi, kas nosaka zemākas cenas. Tādēļ saimniecībai ir rūpīgi jāizvēlas ar kādiem uzņēmumiem veidot sadarbības iespējas. Izveidojot sadarbību ar pircējiem, kas piedāvā zemas cenas, ir iespējama neefektīvi veikt saimniecības darbību, jo tas ietekmē finanšu plānošanu. Līdz ar to saimniecībai būs grūtības iegādāties ražošanai nepieciešamos līdzekļus.

- jaunu konkurentu rašanās draudi. Draudi, ka jauni uzņēmumi parādīsies nozarē, ir atkarīgi no tā, kādas un cik augstas ir nozares ieiešanas barjeras. Lai gūtu panākumus, jaunienācējiem jārada lauksaimniecības nodarbošanās ar citu novirzienu, piemēram, lopkopības saimniecība, jo esošo saimniecību pamatnodarbošanās ir augkopība un tehnisko kultūru audzēšana, kas aizņem lielu daļu tuvumā esošā zemes platības. Konkurentu ienākšana šajā nozarē, nozīmē to, ka tiem nepieciešams zemes resurss, kas ir būtisks priekšnoteikums lauksaimniecības attīstībai, pārtikas nodrošināšanai, kā arī saimniecības efektīvai darbībai. Pēc pašreizējās situācijas konkurentam uzsākt savu saimniecisko darbību graudaugu audzēšanā būtu gandrīz neiespējami.

- aizstājējpreču vai pakalpojumu rašanās draudi. Aizstājējpreču parādīšanās var notikt vairākos veidos. Tā var būt faktiskā vai iespējama viena produkcijas veida aizstāšana ar citu. Jaunais produkts var padarīt eksistējošu produktu par lieku. Lauksaimniecības graudkopības nozares esošo produkciju nav iespējams aizstāt. Arī lauksaimniecības tehnikas aizstāšana nav iespējama, to var tikai uzlabot un ieviest jauninājumus.

- konkurences intensitāte nozarē. Konkurences intensitāte starp nozares uzņēmumiem ietekmē attiecīgās nozares pelnītspēju. Kā galvenos konkurentus ZS „Sprīdīši” var minēt trīs saimniecības, tas nozīmē, ka konkurences intensitāte šajā pagastā ir intensīva. Saimniecības efektīva darbība ļauj būt konkurētspējīgai zemnieku saimniecībai lauksaimniecības nozarē. Kurzemē ar augkopību un tehnisko kultūru audzēšanu nodarbojas 194 saimniecības, kas ir liels skaits un ieiešanas barjeras šajā nozarē var būt apgrūtinošas.

2.2.2. PEST ANALĪZE

Katrā uzņēmumā ir nepieciešama kvalitātes vadība, kas nodrošina uzņēmumā efektīvu darbību un nodrošinātu tās darbiniekiem kvalitatīvu darba dienu. „Lai efektīvi īstenotu kvalitātes vadību, tā ir jāuzskata par stratēģisku prioritāti, nosakot mārketingu, finanses un vadības procesus. Tas nozīmē, ka jāpieliek visas pūles, lai pārvaldītu kvalitāti stratēģiskā līmenī.” (autores tulkojums pēc Knowles, 2012, 40).

Viens no kvalitātes vadības instrumentiem ir PEST analīzes pielietošana uzņēmumā. PEST analīze ir biznesa mērīšanas instruments, kas mēra uzņēmuma ārejo vidi. Faktori, ko pēta PEST analīze ir politiskie, sociālie, ekonomiskie un tehnoloģiskie faktori.

PEST analīze lauksaimniecības nozares ZS „Sprīdīši” saimnieciskās darbības paaugstināšanas iespējām:

- politiskie faktori: Atiecībā uz lauksaimniecības uzņēmumiem valsts šo nozari ir noteicis kā vienu no Latvijas prioritātēm ES no 2007 – 2013.gadam. Šāda veida uzņēmumiem ir izveidotas dažādas atbalsta programmas, piemēram, subsīdijas, akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai u.c. „Latvijas galvenais lauksaimniecības politikas uzdevums ir veicināt lauksaimniecības attīstību uz vienlīdzīgiem nosacījumiem starp dalībvalstīm. Vienlaikus kā prioritāti Latvija izvirza lauku attīstību un laukos dzīvojošu cilvēku labklājības līmeņa celšanos. Tas paredz dinamisku Latvijas lauku rajonu attīstību, tajā pašā laikā nodrošinot arī lauku vides un ainavas saglabāšanos.” (Latvijas dalība Eiropas Savienībā. <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/Prioritates/ja-par-ES/zinojums/#3-4-1> – skatīts 22.09.2012.). Piedāvātie valsts atbalsti atvieglo saimniecības efektivitāti un pilnveidošanos, uzlabo ražošanas kvalitāti un nodrošina saimniecības pastāvēšanu.

- ekonomiskie faktori: Ekonomisko faktoru ietekmei ir liela nozīme saimniecības pastāvēšanā, darbības efektivitātes paaugstināšanas iespējās, finanšu plānošanā un turpmāko plānu realizēšanā. Iegādājoties tehnikas vienības saimniecībā visbiežāk ir nepieciešamība pēc naudas resursiem. Pēc šādas palīdzības saimniecība vēršas banku iestādēs, kur svarīgs faktors ir kredīta atmaksas procentu likmes lielums. Valsts noteikto nodokļu lielums un to izmaiņas ietekmē saimniecības maksātspēju. Nodokļu maiņa liek uzņēmumiem īpaši rūpīgi sekot līdzi to izmaiņām, lai spētu precīzi aprēķināt ar nodokļiem apliekamos darījumus, piemēram, darbinieku algu aprēķināšana, pievienotās vērtības nodokļa aprēķināšana, nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšana utt. Saimniecība reizēm iegādājas tehniku, kas ir eiro valūtā, tāpēc svarīgs faktors ir valūtas kursu stabilitāte un zemās svārstības valūtu tirgū.

- sociālie faktori: Saimniecībā sociālo faktoru ietekme vērojama lauksaimniecības, agronomu izglītības trūkumā strādniekiem. Saimniecībā ir tikai viens kvalificēts darbinieks ar lauksaimniecības izglītību. Daudz potenciālo strādnieku izvēlas pārcelties uz pilsētu reģioniem, līdz ar to ir strādnieku deficīts, un saimniecībai nav izvēles iespējas labu darbinieku izvēlē. Tas sekmē neefektīvu saimniecības darbību, tādēļ vienu no efektivitātes paaugstināšanas veidiem var minēt darbinieku zināšanu papildināšanu.

- tehnoloģiskie faktori: Lauksaimniecības saimniecības attīstīšanā nepieciešamas tehnoloģijas un tehnikas nodrošinājums. Saimniecība attīsta un pilnveido savu darbību iegādājoties jaudīgākas iekārtas un tehniku. Tehniku izmantošana var samazināt izmaksas un

uzlabot ražotās produkcijas kvalitāti. Tehniku un tehnoloģiju attīstība mūsdienās ir progresīva un to pieejamība ir atkarīga no uzņēmuma maksātspējas.

2.2.3. SVID ANALĪZE

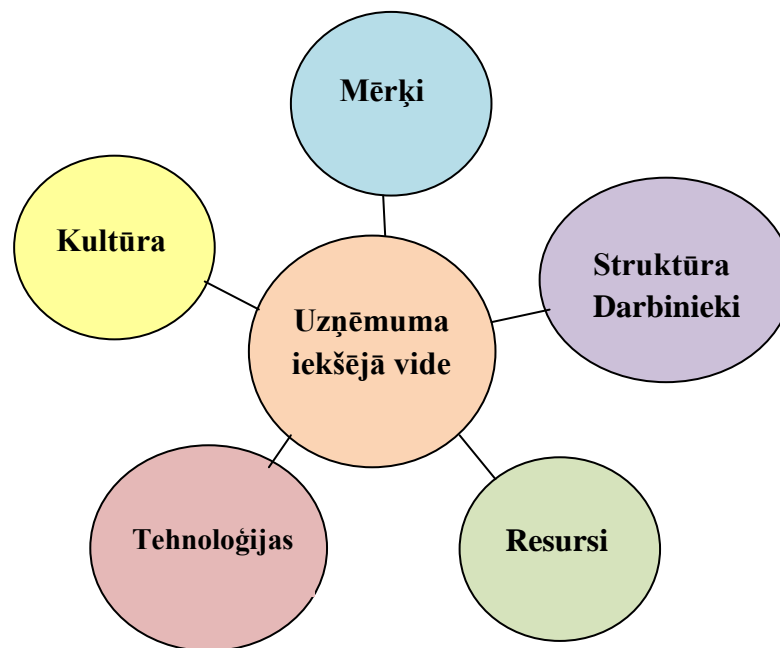
„Uzņēmuma iekšējās un ārējās vides novērtēšana ir nozīmīga stratēģiskās plānošanas procesa sastāvdaļa. Uzņēmuma vides faktori iekšienē parasti tiek iedalīti sekojoši: stiprās puses (**S**) un vājās puses (**V**), faktori ārpus uzņēmuma tiek iedalīti šādi: iespējas (**I**) un draudi (**D**). Tāpēc analīze tiek saukta par SVID analīzi. SVID analīzes rezultāti sniedz uzņēmumam noderīgu informāciju par uzņēmuma iekšējo resursu un attiecībām ar ārējo vidi, kurā tas darbojas.” (autores tulkojums pēc <http://www.quickmba.com/strategy/swot/> - skatīts 19.09.2012.). (skat. 1.pielikumu). SVID analīze tiek veikta, lai noskaidrotu saimniecības stiprās, vājās puses, iespējas un draudus saistībā ar stratēģisko mērķu pilnveidošanas iespējām.

Lai gan saimniecībai ir iespējas uz attīstību, pastāv arī pietiekami nopietni draudi, kas šo attīstību varētu kavēt. Lai izvairītos no draudiem, vajadzētu veikt darbības, kas samazinātu draudu iespējamību. Lai izvairītos no tehnikas bojājumiem, būtu nepieciešams rūpīgi sekot līdzi tehnikas stāvoklim, un nepieciešamības gadījumā novērst nepilnības. Ja tomēr kāda laika periodā bojājums ir neizbēgams, vajadzētu jau priekšlaicīgi lemt par rīcību, lai mazinātu zaudējumus, tas ir, laicīgi pasūtīt bojāto detaļu, lai to varētu pēc iespējas ātrāk nomainīt. Lai izvairītos no darbaspēka trūkuma, būtu nepieciešams maksāt konkurētspējīgu algu, lai noturētu darbiniekus. Ziemas sezonā darbiniekus nevajadzētu atlaist, bet gan dot kādu citu darbu, piemēram, darbu mežā, jo saimniecībai ir arī zemes platības ar meža īpašumu. No zemes resursu izsīkšanas nav iespējams izvairīties, vienīgi var savlaicīgi palielināt platības, lai saimniecībā nākotnē tas nebūtu deficīts. Kā zināms cilvēks nespēj uzveikt dabu. Vienīgā iespēja samazināt dabas procesu negatīvās sekas ir tā saucamā ražas apdrošināšana. Tas ir, ražas zaudējumu gadījumā, banka segs radušos zaudējumus. Visumā, saimniecība atrodas labi sakārtotā vidē, kas veicina attīstību.

2.3. UZŅĒMUMA IEKŠĒJĀ VIDE

Iekšējā vide uzņēmumā ir kā darbības kopums, kas satur vadīšanas mehānismu un uzņēmumu darbības procesus. Iekšējo vidi veido tādi faktori, kurus uzņēmējs var mainīt: uzņēmuma mērķis, struktūra, darbinieki, tehnoloģija, uzņēmuma kultūra, vadītāja darba stils. Minētie faktori ir savstarpēji saistīti, jo vistiešākā veidā ietekmē uzņēmuma darbu. (skat. 13.attēlu)

13.attēls. Uzņēmuma iekšējā vide. (autores tulkojums pēc <http://www.learnmarketing.net/environment.htm> – skatīts 26.09.2012.)

Mērķi

Saimniecības galvenais mērķis ir ražot lauksaimniecības produkciju un attīstīt savu darbību. ZS „Sprīdīši” saimniecības vispārīgais mērķis jeb misija ir: Mūsu misija ir sekmēt tādu saimniecības darbību, lai tā harmonētu ar mūsu vēlmi iegūt peļņu, ražojot un piedāvājot kvalitatīvu lauksaimniecības produkciju Latvijas uzņēmumiem. Saimniecība savus mērķus lieto kā vadmotīvus darba ražīguma un efektivitātes celšanā.

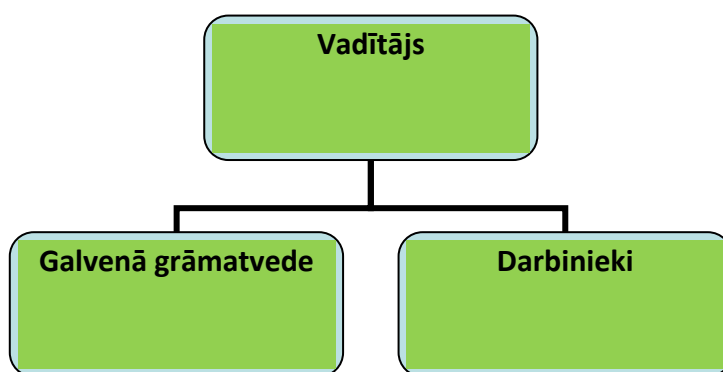
„Darbības stratēģija ir saistīta ar to, lai apmierinātu pašreizējās un nākotnes problēmas, un ir saistīta ar ilgtermiņa attīstības darbības procesiem un resursem, lai varētu nodrošināt pamatu ilgtspējīgu priekšrocību veidošanā.” (autores tulkojums pēc Porter, 2011, 11). Saimniecības stratēģiskie mērķi ir:

1. veidot sekmīgu un ilgstošu sadarbību ar Latvijas uzņēmumiem, kuriem saimniecība piegādā savu produkciju;
2. jaunu, jaudīgu tehnikas iekārtu iegāde, lai sekmētu efektīvu produkcijas ražošanu;
3. nodrošināt zemes platību intensīvu izmantošanu;
4. paplašināt lauksaimniecībā apstrādājamo zemju platības.

Uzņēmuma struktūra un darbinieki.

Darba organizācija, iekšējā sakārtotība, plānošana, saimnieciskās darbības modelēšana ir svarīga un neatņemama uzņēmuma vadības sastāvdaļa. ZS „Sprīdīši” šīs vadības funkcijas pilda saimniecības vadītājs. „Vienkāršākais veids struktūrā konstatēts nelielos uzņēmumos, kur arī īpašnieks piedalās darbā.” (autores tulkojums pēc Lægaard, 2006, 20). Tā kā saimniecība ir mazs uzņēmums, tad tiek izmantota lineārā tipa organizatoriskā struktūra, kur skaidri tiek izteikta atbildība vienam galvenajam vadītājam, kuram uzticētas pamatpilnvaras, lēmumu pieņemšana, informācijas un rīkojumu nodošana darbiniekiem un kontrole. Šī struktūra ir loģiskas savstarpējās attiecības starp vadītāju un darbinieku saikni, kas nodrošina saimniecības struktūras elementu, orientētu uz noteiktu mērķu sasniegšanu, mijiedarbību. Posmu skaits struktūrā atspoguļo vadības struktūru no tās sarežģītības viedokļa. Jo mazāks ir posmu skaits, jo pilnvērtīgāka ir vadības organizācijas struktūra un ātrāk tiek pieņemti pamatoti lēmumi. Struktūra atspoguļo tās kvalitāti un lielā mērā nosaka tās funkcionēšanas efektivitāti. Struktūras modelis nodrošina komunikāciju no augšas uz leju. (skat. 14.attēlu).

14.attēls. Saimniecības organizatoriskā struktūra. (Darba autore).

Saimniecībā ZS „Sprīdīši” galvenās grāmatvedības funkcijas ir ar saimniecību saistītas informācijas uzskaites veikšana, kur visu saimniecisko darījumu pilnīga, savlaicīga un sistemātiska reģistrācija un atspoguļošana notiek grāmatvedības dokumentos un reģistros.

Darbinieku uzdevumos un pienākumos ietilpst izpildīt darba vadītāja norādītos rīkojumus. Tā kā darbiniekiem darbs ir saistīts ar lauksaimniecības tehniku un iekārtām, tad darbinieku prasības šo iekārtu un tehnikas lietošanai ir atbilstošas, tas dod iespēju sekmīgi veikt uzņēmējdarbību un plānot turpmāko attīstību saimniecībā. Zemnieku saimniecībā darbs ir sezonāls, tādēļ strādājošo skaits mainās atkarībā no sezonas. Ziemas mēnešos tiek nodarbināti 1-2 darbinieki, taču sezonas saspringtākajā laikā – pavasarī, vasarā darbinieku skaits ir no 5-6 darbiniekiem. Darba devējs ar katru no strādniekiem ir noslēdzis darba līgumu rakstiskā formā, divos eksemplāros, kur vienu patur darba devējs, otru strādnieks ar kuru tiek nodibinātas darba attiecības. Darba līgums paredz un atrunā darba samaksas lielumu, darbinieka pienākumus, darba laiku, atvaļinājumus u.c. noteikumus. Darba algas aprēķinu veic galvenā grāmatvede. Darbinieku darba alga ir laika darba alga, kas nozīmē, ka mēneša ienākumi tiek noteikti par darba stundām dienā. Darba alga tiek aplikta ar tādiem nodokļiem kā: iedzīvotāju ienākumu nodokli, kuru aprēķina no darbinieka mēneša darba samaksas 25% apmērā, Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk tekstā – VSAOI) - darba ņēmēja likme 11% apmērā, VSAOI darba devēja likme – 24,09% apmērā. Neapliekamais minimums, kas ar nodokļiem neapliekas ir 45 ls mēnesī, pēc Ministru kabineta „Noteikumi par mēneša neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” Nr.1097. Ja darbiniekam ir personas, kas ir apgādībā, tad atvieglojums par vienu apgādībā esošu personu ir 70Ls.

Resursi.

Resursu izmantošana saimniecībā - resursu sadale un koordinēšana, tiek izmantota, lai realizētu noteiktos plānus un sasniegtu uzņēmuma mērķus. Lai saimniecība varētu efektīvi un ilgtspējīgi darboties tai nepieciešama dažāda ražošanas resursu izmantošana. Materiālie resursi saimniecībā ir izmantotie dabas un kapitāla resursi. Kopumā saimniecība apstrādā 420 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kas 180 ha ir īpašumā un 240 ha zeme tiek nomāta. Taču tās kopplatība ir ap 475 hektāriem, ieskaitot mežus un citas zemes. Lai šo zemi apstrādātu nepieciešami kapitāla resursi, kas ļauj ievērojami palielināt darba ražīgumu. Saimniecība apstrādā zemes, kas atrodas Laidu, Kazdangas un Rudbāržu pagastos. Tiek izmantota lauksaimniecības tehnika, instrumenti un iekārtas, kas nepieciešamas graudaugu uzglabāšanai un apstrādei, lai verētu saražoto produkciju realizēt. Cilvēku resursu izmantošana ir svarīga uzņēmējdarbības veikšanā. Lai saražotu produkciju nepieciešams darba resurss, kas ir mērķtiecīga cilvēku darbība, lai radītu materiālās vērtības un sniegtu pakalpojumus, kas

nepieciešami sabiedrības vajadzību apmierināšanai. Uzņēmējspējas nepieciešamas, lai spētu apvienot visus iepriekšminētos resursus visizdevīgākā veidā, tā, lai apmierinātu patērētājus un saimniecība spētu gūt peļņu.

Organizācijas kultūrvērtības, menedžmenta darba stils.

Organizācijas kultūrvērtības nosaka uzņēmuma vadības stils, kas ir stratēģiska izvēle, un to ir iespējams mainīt atbilstoši uzņēmuma situācijai. Svarīga organizācijas kultūra ir darba kolektīva vērtību, tradīciju sistēma, sadarbība ar darbiniekiem, kur vērtība tiek likta uz individuālu darbinieku attīstību, iekšējo komunikāciju ar darbu saistītiem jautājumiem, kopējo mērķu sasniegšanas procesā. Saimniecības darbībā svarīga nozīme ir strādājošajam kolektīvam, jo tikai tā var panākt kopīgu mērķu īstenošanu. Saimniecības strādājošie savas zināšanas ir papildinājuši praktiskā darbībā veicot saimniecības vadības liktos pienākumus. Kā tradīciju var minēt, graudaugu lauku apstrādāšanas beigas, jo tad vadība saaicina visu darba kolektīvu uz pasākumu, kurā vadība izsaka atzinības par paveiktajiem darbiem.

Tehnoloģija (iekārtas izmantošana, informācijas sistēmas).

Tehnoloģijas nepieciešamas vispārējai uzņēmuma darbībai. Lai saimniecībā varētu sekmīgi veikt savu darbību, ir nepieciešami lauksaimniecībai paredzēta tehnika. Graudaugu uzglabāšanai un kaltēšanai, izmanto speciālu kalts konstrukciju. Lai veiktu saimnieciskās darbības uzskaiti, algas aprēķinu, grāmatvedības darbības, tiek izmantota datorprogramma „Zalktis”. Šīs datorprogrammas funkcionālās īpašības izmantojamas gan mazo uzņēmumu, gan sabiedrisko organizāciju grāmatvedības uzskaites kārtīšanai un ir izstrādāts, vadoties pēc Latvijas Republikas likuma “Par grāmatvedību”. Vadībai sazinoties ar sadarbības partneriem, kā arī ar darbiniekiem tiek izmantots mobilais telefons, kas atvieglo sazināšanās iespējas, gadījumos, kad personu nevar satikt personīgi.

2.4. ZS „SPRĪDĪŠI” FINANŠU ANALĪZE

Plānošana uzņēmumā ir neaizvietoājama funkcija jebkurā vadīšanas procesā, ietverot visus uzņēmuma līmeņus. „Plānošana ir uz informāciju balstīts, sakārtots projekta izstrādāšanas process, kas nosaka uzņēmuma mērķu sasniegšanas parametrus un virzienus.” (Rurāne, 2007, 209). Lai būtu iespējams efektīvi pārvaldīt uzņēmuma saimniecisko darbību un prognozēt

turpmākās perspektīvas, katru gadu tiek plānotas uzņēmuma finanses un veidots finanšu plāns. „Finanšu uzskaites informācijas galvenais mērķis ir sniegt patiesu un skaidru priekšstatu par uzņēmuma līdzekļiem un saistībām, uzņēmuma finansiālo stāvokli, peļņu vai zaudējumiem pārskata periodā.” (Saksonova, 2006, 10). ZS „Sprīdīši” finanšu plāns sastāv no bilances aktīva un pasīva, un peļņas vai zaudējumu aprēķina. Šos finanšu plāna dokumentus iekļauj uzņēmuma gada pārskatā, pievienojot pielikumus, ziņojumus vai citus dokumentus, ja tie nepieciešami. No 1992. gada līdz 2002. gadam ZS „Sprīdīši” veica grāmatvedības uzskaiti vienkāršā ierakstu sistēmā. Sākot ar 2003. gada pirmo janvāri grāmatvedības uzskaiti veic divkāršā ierakstu sistēmā. „Veicot grāmatvedības uzskaiti divkāršā ieraksta sistēmā atspoguļo katru saimniecisko darījumu vienā un tajā pašā summā viena konta debetā un cita konta kredītā.” (Januška, 2007, 9). Piemēram, no kases izmaksājot darba samaksu Ls 150 apmērā, Ls 150 ierakstāmi konta „Norēķini par darba samaksu” debetā un „Kase” kredītā, izmantojot kontu sistēmu. Šo grāmatvedības uzskaiti veic ar datorprogrammas „Zalktis” palīdzību, kas ir izstrādāts grāmatvedības uzskaites kārtošānai vadoties pēc Latvijas Republikas likuma „Par grāmatvedību”.

„Gada pārskats ir uzņēmuma finansiālā stāvokļa un veikto darījumu finansiāls apkopojums, no kura uzņēmums var gūt priekšstatu par saviem finansiālajiem rādītājiem, darbības rezultātiem, naudas plūsmu, kā arī plānot savu turpmāko saimniecisko darbību.” (Finanšu grāmatvedība, 2004, 110). ZS „Sprīdīši” gada pārskats sagatavots saskaņā pēc Latvijas Republikas likumiem “Par grāmatvedību” un “Par uzņēmuma gada pārskatiem”. Gada pārskats ietver vadības ziņojumu, bilanci – aktīvs, pasīvs, peļņas vai zaudējumu aprēķinu, ziņojumu par grāmatvedības politiku un pielikumus. Peļņas vai zaudējumu aprēķinu par 2010.gadu skatīt 7.pielikumā. Gada pārskatā neietver naudas plūsmas pārskatu, jo sabiedrībai, kura divus gadus pēc kārtas nepārsniedz divus no „Gada pārskatu likuma” 54.panta otrajā daļā noteiktajiem kritērijiem (bilances kopsumma 250000 latu, neto apgrozījums 500000 latu, pārskata gada vidējais darbinieku skaits 25) nav jāiesniedz naudas plūsmas pārskats un pašu kapitāla izmaiņu pārskats. Izstrādājot visus minētos finanšu pārskatus uzņēmuma vadība var gūt skaidru priekšstatu par plānotajiem rezultātiem.

Bilance uzņēmumā norāda, kur uzņēmums ņēmis naudu un kur to izlietojis. „Balances daļu, kas parāda, no kurienes uzņēmumam radusies nauda, sauc par pasīviem jeb saistībām, jo uzņēmums šo naudu ir ieguvis no ārpusē. Bilances otra puse parāda, kur uzņēmums naudu tērējis – to sauc par aktīviem.” (Zariņa, 2009, 32). Saimniecības aktīvu bilanci 2011 skatīt

8.pielikumā. Pasīvu bilance 2011 apskatāma 9.pielikumā. 2010.gada bilanci skatīt 6.pielikumā. Bilances horizontālā jeb dinamikas rādītāju analīze tiek izmantota, lai salīdzinātu pētāmo rādītāju lielumu ar to pašu rādītāju lielumu iepriekšējā periodā. ZS „Sprīdīši” bilanci sastāda, norādot attiecīgā perioda sākumu un beigas – 2011.gada sākums pret 2011.gada beigu rādītājiem. Pēc veiktajiem aprēķiniem var secināt, ka uzņēmuma aktīvu dinamikas relatīvie lielumi ir ar sekojošām izmaiņām. Bilances aktīva ilgtermiņa ieguldījumu pamatlīdzekļos gada sākuma norādītie dati salīdzinot ar gada beigu datiem ir pieauguši, jo uzņēmums iegādājies papildus tehnikas iekārtas, kā arī veicis avansa maksājumu par pamatlīdzekļiem. Ilgtermiņa finanšu ieguldījumi samazinājušies uz pusi. Kopējā ilgtermiņu ieguldījumu nodaļas rādītāji palielinājušies par 40%. Apgrozāmo līdzekļu iedaļa palielinājusies par 33%. Bilances kopējā aktīvu summa ir palielinājusies par 38% jeb Ls 124800.

Bilances pasīva daļā pašu kapitāla kopsumma ir palielinājusies par 22%. Kreditoru iedaļas kopsumma palielinājusies par 165%, jo būtiski ir palielinājies aizņēmums no kredītiestādes – bankas. Kopējā bilances pasīvu kopsumma ir palielinājusies par 38% jeb Ls 124800.

Visas iepriekš aprēķinātās prognozes un plāni, un uzņēmuma plānotos saimnieciskos rezultātus ieņēmumu un izdevumu veidā tiek apkopoti peļņas vai zaudējumu prognozē. Pēc horizontālās (dinamikas) analīzes peļņas vai zaudējumu pārskata rādītājumiem tika salīdzināts 2010.gads ar 2011.gada periodu. Peļņas vai zaudējumu pārskata neto apgrozījums ir samazinājies par 44%, jo 2010.gada ieņēmumi bija lielāki par 2011.gadu. Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi ir palielinājušies par 14%, kas sastāda subsīdijas, ieņēmumi no pakalpojumu sniegšanas, kā arī ienākumi no pamatlīdzekļu pārdošanas. Materiālu izmaksas ir ar negatīvu zīmi, jo naudas līdzekļi tiek izmantoti procesos, kas nodrošina produkcijas ražošanu. Pārējās saimnieciskās darbības izmaksas arī ir ar negatīvu zīmi, jo norāda amortizācijas – nolietojumu ēkām un tehnikai. Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem ir palielinājušies par 53%. Pārskata gada peļņa vai zaudējumi palielinājušies par 54% jeb Ls 25239.

Rentabilitātes rādītāji parāda uzņēmuma darbības efektivitāti, tāpēc šie koeficienti parāda uzņēmuma vadības spēju efektīvi vadīt biznesa procesus. „Šie parametri parāda peļņas veidošanas faktoru vidi. Rentabilitātes līmenis ļauj novērtēt uzņēmuma spēju saimnieciskās darbības procesā ģenerēt nepieciešamo peļņu un parāda aktīvu ieguldītā kapitāla izmantošanas efektivitāti. Rādītāji atspoguļo peļņas un patērēto resursu attiecības.” (Zariņa, 2009, 40.).

1.formula. Aktīvu rentabilitāte. (Zariņa, 2009, 43)

$$\text{Aktīvu rentabilitāte} = \frac{\text{Peļņa pirms procentu un nodokļu atskaitīšanas}}{\text{Aktīvu kopsumma}} \times 100$$

$$(73259/451647) * 100 = 16\% \text{ (2011)}$$

$$(46279/322153) * 100 = 14\% \text{ (2010)}$$

Šis koeficients norāda uzņēmuma spēju gūt peļņu no pamatdarbības, ņemot vērā procentu maksājumus par aizņemto kapitālu. Saimniecības aktīvu rentabilitāte ir 16%, kas nozīmē, ka paņemtais kredīts bankā vai saņemtās preces no piegādātāja pirms samaksas ļauj gūt peļņu no saimnieciskās darbības. Dinamikas izmaiņas 2010.gadā attiecībā pret 2011.gadu ir nedaudz palielinājusies aktīvu rentabilitāte, kas norāda, ka 2010.gadā saimniecībā paņemtais kredīts bankā vai saņemtās preces no piegādātāja pirms samaksas ļāva gūt ievērojami mazāku peļņu. 2010.gada bilanci un peļņas vai zaudējumu aprēķinu skatāms 10. pielikumā.

2.formula. Apgrozījumu rentabilitāte. (Zariņa, 2009, 41)

$$\text{Apgrozījumu rentabilitāte} = \frac{\text{Neto peļņa}}{\text{Neto apgrozījums}} \times 100$$

$$(72402/121753) * 100 = 59\% \text{ (2011)}$$

$$(45553/214285) * 100 = 21\% \text{ (2010)}$$

Apgrozījuma rentabilitāte parāda kopējo darbības efektivitāti. Saimniecības darbības rentabilitāte ir 59%, kas norāda uz saimniecības efektīvu darbību. 2010.gadā rādītāji norāda uz attiecību starp peļņas lielumu un apgrozījumu, tas ir, cik lielu peļņu uzņēmums ir guvis uz apgrozījuma vienību. Apgrozījuma rentabilitātes koeficientu noteikšanas rezultātā var secināt, ka saimniecība darbojas efektīvi. Tiek lietderīgi un saprātīgi novirzītas izmaksas un veidots apgrozījums saimnieciskās darbības paaugstināšanai.

Uzņēmuma darbības efektivitāti nosaka aktīvu aprites ātrums – pakāpe, cik efektīvi tiek izmantoti uzņēmuma ilgtermiņa un apgrozāmie līdzekļi.

3.formula. Aktīvu aprites koeficients. (Zariņa, 2009, 50)

$$\text{Visu aktīvu aprites koeficients} = \frac{\text{Neto apgrozījums}}{\text{Aktīvu kopsumma}}$$

$$121753/451647 = 0,27 \text{ (2011)}$$

$$214285/322153 = 0,67 \text{ (2010)}$$

Aktīvu aprites rādītāji ir mazāki par 1, kas norāda aktīvu aprites ātrumu. Gada laikā krājumos ietilpstošie izejmateriāli un preces tiek pārdoti un no jauna iepirkti 0,27 reizes 2011.gadā un 0,67 reizes 2010.gadā. Šis aprites rādītājs ir arī atkarīgs no nozares specifikas, kur ražošanas uzņēmumiem ar dārgām tehnoloģiskām iekārtām pamatlīdzekļu aprites koeficients ir zemāks. Krājumus saimniecībā sastāda - ieguldījumi nākamā gada ražai, gatavā produkcija un produktīvie dzīvnieki, kas ir kā blakus lauksaimniecības nodarbošanās papildprodukts.

Maksātspējas rādītāji ir uzņēmuma gatavība noteiktā termiņā apmaksāt savas saistības, (gan īstermiņa, gan ilgtermiņa) un atspoguļo uzņēmuma finanšu riska līmeni. Procentu maksājumi un regulārie kārtējie maksājumi var padarīt uzņēmumu pārlietu atkarīgu no saviem kreditoriem. Tas liecina par uzņēmuma augsto maksātspēju un viņa spēju veikt tālāko sekmīgo darbību un attīstību.

4.formula. Saistību attiecība pret pašu kapitālu. (Zariņa, 2009, 52)

$$\text{Saistību attiecība pret pašu kapitālu} = \frac{\text{Kopējās saistības}}{\text{pašu kapitāls}}$$

$$99653 / 351994 = 0,3 \text{ (2011)}$$

$$37605/284548 = 0,1 \text{ (2010)}$$

Šo rādītāju rezultāta normatīvs ir no 0 – 1. Koeficients ir viens no svarīgākajiem rādītājiem, kas parāda, ka aizņemtā kapitāla izmantošana palielina pašu kapitāla atdevi. Rezultātā šī finanšu svira norāda uz to, ka saimniecības aizņemtā kapitāla ieguldīšana savu kapitāla palielināšanā un uzlabošanā ir efektīva. Saimniecība ir atradusi līdzsvaru, lai nodrošinātu maksātspēju, gan kapitāla efektīva izmantošana.

5.formula. Saistību īpatsvars bilancē. (Zariņa, 2009, 52)

$$\text{Saistību īpatsvars bilancē} = \frac{\text{saistību kopsumma}}{\text{Aktīvi (bilances kopsumma)}}$$

$$99653/ 451647 = 0,2 \text{ (2011)}$$

$$37605/322153 = 0,1 \text{ (2010)}$$

Saistību īpatsvars bilancē parāda kopējo saistību un aktīvu attiecību – kāda aktīvu daļa tiek finansēta ar aizņemto kapitālu. Rādītāju rezultāta normatīvs ir no 0 – 0,5.

Likviditātes rādītāji ļauj uzņēmumam noteikt cik lielā mērā uzņēmums ir spējīgs norēķināties par savām īstermiņa saistībām un, vai uzņēmums var palielināt īstermiņa saistību apjomu, nepadarot šo līmeni kritisku. „Informācijai par likviditāti jābūt regulārai, jo maksātspējas iestāšanās izraisa uzņēmuma darbības pārtraukšanu.” (Zariņa, 2009, 40). Tie ir rādītāji, ar kuru palīdzību var novērtēt uzņēmuma spēju nomaksāt savus pašreizējos parādus.

6.formula. Kopējais likviditātes koeficients. (Zariņa, 2009, 48)

$$\text{Kopējās likviditātes koeficients} = \frac{\text{apgrozāmie līdzekļi}}{\text{Īstermiņa saistības}}$$

$$137690 / 22071 = 6,24 \text{ (2011)}$$

$$98723 / 12001 = 8,23 \text{ (2010)}$$

„Kopējās likviditātes rādītājs ir īstermiņu saistību un visu apgrozāmo līdzekļu attiecība, tas parāda uzņēmuma spēju segt īstermiņa saistības, izmantojot visus apgrozāmos līdzekļus.” (Zariņa, 2009, 40). „Zemāka teorētiskā robeža 1 noteikta ar nosacījumu, ka uzņēmuma rīcībā jābūt tik daudz apgrozāmo līdzekļu, lai varētu segt īstermiņa saistības. Koeficients, kas ir mazāks par 1, var būt briesmu signāls – uzņēmumam var rasties grūtības īstermiņa saistību kārtošanā. Turpretī 2 vai vairāku reižu augstāks rādītājs liecina par neracionālu kapitāla struktūru: uzņēmums par daudz kapitāla ieguldījis apgrozāmo līdzekļu posteņos vai arī nepietiekami izmantojis īstermiņa kredītus – banku kredītu un komerckredītu.” (Ludboržs, 2007, 200). Šo koeficientu rezultātam jābūt lielākam par 2. Tas nozīmē, ka saimniecība savu apgrozāmo līdzekļu iegādei spēj laikus novirzīt īstermiņa saistības, bet ilgtermiņa ieguldījumiem izmantot ilgtermiņa kapitālu.

7.formula. Absolūtais likviditātes koeficients. (Zariņa, 2009, 48)

$$\text{Absolūtās likviditātes koeficients} = \frac{\text{Naudas līdzekļi (kase un banka)}}{\text{Īstermiņa saistības}}$$

$$42689 / 22071 = 1,93 \text{ (2011)}$$

$$28214 / 12001 = 2,35 \text{ (2010)}$$

Absolūtās likviditātes rādītājs parāda uzņēmuma spēju atmaksāt īstermiņa saistības ar vislikvīdākiem līdzekļiem, kas ir nauda un īstermiņa vērtspapīri. Tā kā saimniecībā nav

vērtspapīri, tad īstermiņa saistības tiek atmaksātas ar naudas līdzekļiem. Šo rādītāju rezultāta koeficientam jābūt lielākam par 0,3. Saimniecības rādījums ir 1,93 2011.gadā un 2,35 2010.gadā, kas norāda saimniecības spēju segt īstermiņa saistības.

3. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANA

3.1. KOMPETENČU NOTEIKŠANA

Uzņēmuma darbības rādītāji ietver finanšu rādītājus, kas dod informāciju par jau veikto darbību rezultātiem. Šos finanšu rādītājus papildina trīs darbības novērtēšanas veidi, kas ietver klientu apmierinātību, uzņēmuma iekšējiem procesiem un uzņēmuma spēju mācīties un attīstīties. Šie uzņēmuma darbības novērtēšanas veidi saistīti ar efektivitāti uzņēmumā. Efektivitāte uzņēmumā nozīmē, cik lietderīgi tiek izmantoti resursi, lai sasniegtu rezultātu. Pievēršot uzņēmumā uzmanību darbības efektivitātes paaugstināšanai uzņēmums spēj būt konkurētspējīgāks attiecībā pret savas nozares tirgus dalībniekiem. Darbības efektivitātes rādītāji apvieno uzņēmuma konkurētspējas elementus: uzlabot kvalitāti, aktualizēt komandas darbu, samazināt jaunu produktu ieviešanas laiku un vadīt to ilgtermiņā. Uzņēmuma darbības efektivitāti nodrošina: pārdomāta stratēģija, sakārtota iekšējā vide un darba organizācija, mērķtiecīga un lietderīga resursu izmantošana, saliedēta, lojāla darbinieku komanda un efektīva iekšējā komunikācija. „Darbības efektivitātes rādītāju sistēma ļauj vadītājiem paraudzīties uz uzņēmuma darbību no četrām svarīgām perspektīvām:

1. klientu perspektīva – kā mūs redz klienti, kur svarīgi faktori ir laiks, kvalitāte, darbība un apkalpošana, izmaksas. To pamatā ir klientu apmierinātība;
2. iekšējā perspektīva – faktori, kas ietekmē, piemēram, ražošanas ciklu, kvalitāti, darbinieku prasmes un produktivitāti, un atbild uz jautājumu - kur mums nepieciešams pilnveidoties;
3. inovāciju un mācīšanās perspektīva – vai mēs varam uzlabot un radīt vērtību. Šī perspektīva nosaka, ko uzņēmums uzskata par vissvarīgāko veiksmīgā konkurencē;
4. finanšu perspektīva – finanšu informācija ir viena no svarīgākajām novērtēšanas metodēm, nosakot uzņēmuma darbības rezultātus. Finanšu darbības rādītāji atspoguļo, vai uzņēmuma stratēģija, ieviešana un izpilde uzlabo peļņu. kā mūs redz mūsu akcionāri.” (Harvard business review, 2008, 107).

Pētot katru no perspektīvām uzņēmumam nepieciešams izstrādāt darbības novērtēšanas rādītājus un to mērķus. ZS „Sprīdīši” nepieciešams izvērtēt iekšējo perspektīvu, nosakot darbinieku pilnveidošanās iespējas.

Iekšējo procesu perspektīvas sniedz uzņēmumam ieskatu iekšējos procesos. Nosakot saimniecības galvenās kopkompetences ir iespēja nodrošināt stabilu vietu tirgū. Lai gūtu panākumus ražošanas ciklā, uzturētu augstu kvalitāti un produktivitāti, kā arī pēc iespējas zemākas izmaksas, saimniecībai nepieciešams radīt rādītājus, kas atkarīgi no darbinieku rīcības. Darbinieku kompetences ietekmē saimniecības iekšējos procesus un virza tās uz kopēju mērķi. Saimniecībā galvenās darbinieku kompetences ir:

1. informācijas meklēšana un spēja mācīties – ZS „Sprīdīši” nepieciešams pilnveidoties, darbiniekim apgūstot jaunu tehniku apguvi un lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību apstrādāšanas ziņā. Tādēļ tās darbiniekam nepieciešama vēlme mācīties jaunas tehniskās un saskarsmes prasmes. Tas nozīmē, ka, ja darbiniekam papildus darba devējs dos citus darba norādījumus, darbinieks šo papildus darbu neuzskatīs kā apgrūtinošu papildus pienākumu.
2. motivācija strādāt ierobežota laika apstākļos – sezonas darbs saimniecībā rada ierobežotus darba laika apstākļus, kur nepieciešams novākt saražoto produkciju. Darbinieku elastība, motivācija, stresa noturība un lojalitāte saimniecībai palīdz tiekties uz kopēju mērķi.
3. spēja sadarboties – tā kā saimniecības darbs ir komandas darbs, tad spēja sadarboties ar citiem darba kolēģiem pauž darbinieku izpratni vienam pret otru kā komandas loceklim.

Kompetenču noteikšana saistībā ar darbinieku efektivitātes paaugstināšanas iespējām, jānosaka personīgās darbinieku kompetences. Kompetences ietver spējas, prasmes, metodes, zināšanas, pieredzi, attieksmi, vajadzības un vērtības, kuras cilvēks iegūst, attīsta un pielieto savā dzīvē un tās nav tikai profesionālo studiju laikā iegūtā kvalifikācija. „Tās ir cieši saistītas ar cilvēka individualitāti un viņu personīgo spēju rīkoties atbildīgi.

Kompetences nosaka divpusēji:

1. situācija - pieprasījuma puse;
2. cilvēks - iekšējie resursi.

Pamatkompetencēm ir trīs darbiniekam svarīgas funkcijas:

- tās ļauj orientēties: Savu stipro pušu pārzināšana un izmantošana dažādās (profesionālās) reālās dzīves situācijās kļūst par profesionālās attīstības motoru.
- tās veicina nepārtrauktību: Cilvēks saglabā pamatkompetences neatkarīgi no veicamā darba vai darbavietas.
- tās veido tehnisko kvalifikāciju pamatu: Pamatkompetences var izmantot tikai noteiktā tehniskā kontekstā. Līdz ar to, lai izmantotu pamatkompetences, ir nepieciešama tehniskā kvalifikācija.” (Inovātikvas profesionālās apmācības pieejas mazos un mikro uzņēmumos http://www.ttrainsme.net/userfiles/files/TTRAIN_SME_compendium_LV.pdf – skatīts 29.09.2012.)

ZS “Sprīdīši” spēj piedāvāt darbiniekiem svarīgu funkciju pamatkompetenču papildināšanai – tehnisko kvalifikāciju pamatu. Spējas un prasmes ar tehnikas iekārtām ir darbinieku līdz šim iegūtā pieredze saimniecībā, kur darbinieki izmanto savas pamatkompetences. Tomēr pamatkompetences apvienojumā ar noteiktām tehniskām kvalifikācijām nav pietiekamas, lai īstenotu praktisku profesionālo darbību. “Tās jāpapildina ar pielāgošanās kompetencēm. Tas nozīmē, ka cilvēks ir gatavs un spējīgs stāties pretī daudzām mainīgajām prasībām saistībā ar viņa kvalifikāciju un, ka viņš spēj izmantot šīs kompetences savā dzīvē. Pielāgošanās kompetences var pielietot trīs līmeņos: sociālajā, institūcijas-organizācijas un tehniskajā līmenī:

- sociālais līmenis ir attiecināms uz saskarsmes procesiem, un tas apzīmē spēju sadarboties pastāvīgi mainīgās situācijās ar nepazīstamiem cilvēkiem gan uzņēmumā, gan ārpus tā, piemēram, dibināt kontaktus un veidot komunikāciju ar klientiem.
- organizācijas līmenī tas apzīmē spēju darboties pārlicinoši organizācijā (uzņēmumā). Tādējādi tas ietver attiecīgo vērtību un standartu sistēmu apzināšanos, kā arī to novērtēšanu un koordinēšanu, izmantojot savu pašreizējo pieredzi.
- pielāgošanās kompetence tehniskā līmenī nozīmē spēju pielietot tehniskās zināšanas un iegūtās prasmes citās situācijās vai darbā.” (Inovātikvas profesionālās apmācības pieejas mazos un mikro uzņēmumos http://www.ttrainsme.net/userfiles/files/TTRAIN_SME_compendium_LV.pdf – skatīts 29.09.2012.)

„Kompetences var būt paslēptas organizācijā kopumā, tikai nepieciešams tās saskatīt. Problēmas var rasties organizācijām, ja tās nav pilnībā sapratušas savas galvenās kompetences,

bet pārāk daudz fokusējas uz individuālām uzņēmuma darbības lietām kā cena, produkti, pārdošana.” (autores tulkojums pēc Rowe, 2008, 86). Lai saimniecībā noskaidrotu un novērtētu kompetences katram darbiniekam ir nepieciešami instrumenti, kas ietver personīgo kompetenču individuālā stāvokļa aprakstu un vienlaicīgi tiek izdarīti secinājumi par turpmākiem profesionālās attīstības pasākumiem. Pasākumi, kas notiek ciešā saistībā ar darbavietu ir katra darbinieka personīgo kompetenču noskaidrošana, izmantojot aptaujas anketas. (skat. 3. pielikumu).

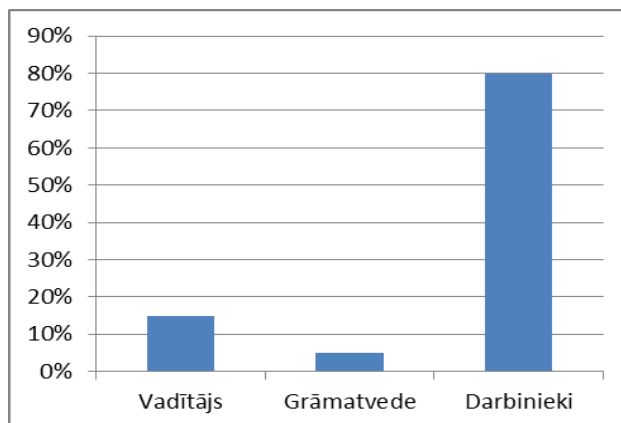
3.2. DARBINIEKU EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANA

Saimniecības liels trūkums ir darbinieku kvalifikācijas trūkums, kura darbinieku personisko iemeslu dēļ netiek paaugstināta vai papildināta. Darbinieka apmācīšana profesionālo prasmju saglabāšanai un pilnveidei, rezultātā iegūst gan pats darbinieks, gan vadītājs. Bet apmācība var būt efektīva tikai tad, ja tā tiek veikta, balstoties uz sistemātisku apmācību vajadzību analīzi. Saimniecības vadītājs nosakot darbinieku personīgās kompetences, iegūst precīzu pārskatu par atsevišķu darbinieku kvalifikācijām un to trūkumiem, turklāt skaidri iezīmējas individuālās izaugsmes iespējas. Vadītājam pirms vajadzību analīzes veikšanas darbiniekiem ir jāsniedz detalizēta informācija. Darbiniekim nepieciešams paskaidrot kāda ir individuālā interviju norises forma, kāds ir to mērķis un kā pareizi jāaizpilda anketas. Darbiniekiem tiek paskaidrots arī, kā apmācību analīze tiks izmantota un kāds ir paredzamais apmācību pasākumu apjoms.

Lai darbaspēks kvalitatīvi, savlaicīgi un sezonas periodā ilgstoši varētu pildīt darba pienākumus, darba personāls ir izvēlēts pēc iespējas tuvākās apkārtnes. Tādēļ saimniecības taktisko mērķu noteikšana darbinieku prasmju paaugstināšanā, nepieciešams izveidot darbinieku kvalifikāciju un zināšanu pilnveidošanu. Nepastāv viens konkrēts paņēmieni, kā noteikt aktuālās apmācību vajadzības un kā tās īstenot, tomēr uzņēmuma nākotne ir jānodrošina, veicot piemērotu personāla apmācību. Strādājošo pilnveidošanās kļūst par nozīmīgu faktoru, lai kāpinātu darba ražīgumu. To galvenokārt nosaka tas, ka arvien straujāk ražošanā ienāk jaunas atziņas, mainās tehnoloģijas - līdz ar to strādniekam jābūt lietas kursā par notikušajām izmaiņām. Taktiskā mērķa sasniegšana papildinās stratēģisko mērķu attīstību. Turpmāk darbinieku mācību procesa pilnveidošana un tā satura pārskatīšana atbilstoši saimniecības pamatfunkcijai – lauksaimniecībā izmantojamo zemju apstrāde un tehnikas

vadība. Mācību risinājumu izvēlē uzmanība jāpievērš saimniecības izvirzītajām kompetencēm attiecībā uz darbinieku. Plānoto darbinieku apmācību nepieciešamība 2013.gadam procentuāli tiek aplūkota diagrammā. (skat. 15.attēlu).

15.attēls. Plānoto darbinieku apmācību nepieciešamība. (darba autore).

Plānoto apmācību nepieciešamība pēc attēla parauga, norāda uz mācīšanās nepieciešamību katram no saimniecības struktūras elementiem – vadītājam, grāmatvedei un darbiniekiem. Darbinieku nepieciešamība pilnveidot savas zināšanas sastāda 80%, grāmatvedes – 5% un vadītājam – 15% apmērā. Grāmatvedības veikšanai nepieciešams katru gadu sekot līdz Latvijas Republikas likumu un nodokļu izmaiņām, tādēļ arī turpmāk nepieciešams apgūt grāmatvedībai nepieciešamās likuma maiņas un jaunu nodokļu apguvi. Vadītāja nepieciešamība pilnveidoties nosaka saimniecības vispārīgā darbība – jaunu tehnikas iegādes gadījumā nepieciešams to apgūt, jaunu ķīmikāliju vai zemes apstrādes jauninājumu ieviešana prasa korekcijas darbībā. Vadītāja plānoto mācīšanās apguve ir noteikta 15% apmērā, jo arī nepieciešams apmeklēt seminārus un konferences, kas saistīti ar lauksaimniecības specifiku. Vislielāko procentu skaitu sastāda tieši darbinieku apmācības. Vadītājam nepieciešams attīstīt darbinieku potenciālu, piedāvājot apgūt nepieciešamās teorētiskās zināšanas. Darbinieku apmācību plānošana jāveic sistemātiski un regulāri, tādējādi veicinot uzņēmuma attīstību un ceļot personāla motivāciju. Iespējas, kur pilnveidot darbinieku teorētiskās zināšanas ir apmeklējot seminārus un konferences. Piedāvāto semināru un konferenču plāni parasti tiek piedāvāti mēnesi vai divus iepriekš, tādēļ ir ļoti rūpīgi jāseko līdzi to piedāvājumiem. Darbinieki netiks apmācīti profesionālajā izglītībā, piemēram, bakalaura, maģistrs, koledža, vidējā profesionālā, licences utt., jo tas paredz augstu mācību maksas segšanu. Iespēja, kur var uzzināt par piedāvātajiem semināriem un konferencēm ir dažādas mājaslapas, kā arī dažādi

uzņēmumi, kas paši piedāvā seminārus. Uzņēmumi, periodiskie izdevumi – žurnāli un mājaslapas, kas piedāvā seminārus un konferences ar lauksaimniecības ievirzi ir:

- SIA „Amazone” piedāvātos seminārus amazone.lv mājaslapā.
- Zemnieku saeima – zemniekusaeima.lv mājaslapā.
- lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes rīkote semināri mājaslapā loisp.lv.
- periodiskais izdevums „Saimnieks”, kā arī mājaslapa saimnieks.lv.
- profesionāls lauksaimniecības žurnāls zemniekiem un lauku uzņēmējiem „Agrotops”.
- dažādas konferences piedāvā Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Iegādājoties jaunu tehnikas vai tehnoloģisko iekārtu, uzņēmums, kas ir nodrošinājis un piegādājis saimniecībai šīs iekārtas, piedāvā iespēju iziet apmācības. Pašreizējā saimniecības darbības laikā šīs apmācības izmantoja vadītājs un viens no darbiniekiem. Lai novērstu ar tehniku saistītus riskus, veidotu laika rezervi vadītājam, apmācot pārējos darbiniekus, var izmantot iespēju sūtīt visus darbiniekus uz apmācībām, kuriem tas nepieciešams. Ir darbinieki, kuri konkrētu tehnikas vienību neizmanto. Vadītājam ir jāizvērtē kuru darbinieku sūtīt uz konkrēto semināru vai konferenci, jo ne visi darbinieki veic vienādas funkcijas.

„Apmācību mērķis ir sniegt darbiniekiem iespēju pilnveidot viņu praktiskos uzdevumus un iemācīt viņiem tikt galā ar neparedzētām problēmām saistībā ar ražošanas procesiem un darba prasību izmaiņām. Lai palielinātu turpmāko apmācību motivāciju un vienlaicīgi nodrošinātu, ka apmācība atbilst prasībām, sekojošās metodes paredz gan tiešā vadītāja, gan darbinieka piedalīšanos vajadzību analīzes procesā.” (Inovatīvas profesionālās apmācības pieejas mazos un mikro uzņēmumos http://www.ttrainsme.net/userfiles/files/TTRAIN_SME_compendium_LV.pdf – skatīts 29.09.2012.) Šeit seko plūsmas diagramma personāla attīstības stratēģijas izstrādāšanai un īstenošanai. (skat. 2.tabulu).

2.tabula. Plūsmas diagramma personāla attīstības stratēģijas izstrādāšanai un īstenošanai.
(Darba autore).

Nr.p.k.	Darba gaita	Aktivitāte	Dalībnieki
1.	1.solis	Seminārs	Vadītājs, Darbinieki
2.	2.solis	Apmācību vajadzību analīzes īstenošana, nosakot semināru nepieciešamību. Vadītājs var izmantot aptaujas anketas darbiniekiem.	Vadītājs, Darbinieki
3.	3.solis	Personāla attīstības pasākumu plānošana. Nosakot kuriem darbiniekiem nepieciešami noteiktie semināri vai konferences.	Vadītājs
4.	4.solis	Vienošanās ar darbiniekiem par tālākpmācības pasākumiem.	Vadītājs, Darbinieki
5.	5.solis	Tālākpmācības plāna izveide un informēšana par tiem darbiniekiem.	Vadītājs, Darbinieki

Personāla attīstības stratēģijas izstrādāšanai un īstenošanai plūsmas diagrammā ir aprakstīta darba gaita, pēc kuras darba vadītājam nepieciešams vadīties, kādi pasākumi, aktivitātes jāveido, lai sekmīgi iepazīstinātu un informētu darbiniekus. „Darbinieku kompetenču attīstība ir cieši saistīta ar personāla attīstību, lai sasniegtu biznesa mērķus, optimāli izmantojot cilvēkresursus. Personāla attīstība arvien biežāk tiek uzskatīta par noteicošo stratēģisko veiksmes faktoru uzņēmuma konkurētspējai. Tai jānodrošina pastāvīgs balanss starp uzņēmuma un personāla mērķiem, ka arī apmācībām un darba izglītību, apvienojot visus turpmākos apmācību pasākumus.” (Inovatīvas profesionālās apmācības pieejas mazos un mikro uzņēmumos http://www.ttrainsme.net/userfiles/files/TTRAIN_SME_compendium_LV.pdf – skatīts 29.09.2012.).

Vadītāja izmaksas veicot darbinieku apmācības ir transporta izmaksas, ēdināšanas pakalpojumi un maksa par dalību, ja tāda nepieciešama kādā no semināriem vai konferencēm. Lai nodrošinātu darbinieku esamību kādā no teorētiskajām nodarbībām, vadītājs izmantos saimniecības transportlīdzekli, lai nogādātu darbiniekus konkrētajā vietā, jo ir iespēja, ka

saimniecības vadītājs pats apmeklē vairākus seminārus vai konferences, kurus piedāvā apmeklēt darbiniekiem. Ja kāda iemesla dēļ vadītājs nespēj veikt šo pienākumu, tad saimniecības kompetencē ir darbiniekam piešķirt darba brauciena izdevumus, saskaņā ar normatīvajos aktos noteiktajām normām. Darba brauciena izdevumus nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr. 219 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem un darbinieku darba braucieniem saistītie izdevumi”. Vidējie izdevumi vedot ar saimniecības transportlīdzekli, paredzot to, ka seminārs vai konference notiek Saldus pilsētā un ir bezmaksas, papildus ierēķinot ēdināšanas izdevumus ir Ls 10 vienam darbiniekam. Lai samazinātu saimniecības izmaksas uz vienu darbinieku, darbinieku sabiedriskā transportlīdzekļa nodrošināšana, ēdināšana uz Saldus pilsētu un atpakaļ, paredzot, ka seminārs vai konference ir bezmaksas vidēji izmaksā Ls 6.

Ieguvumi nodrošinot darbiniekiem zināšanu apguvi ir:

- efektivitāte, jo vadītājam nav jātērē laiks lai apmācītu darbiniekus;
- zemākas izmaksas izmantojot iespēju darbiniekiem apmeklēt seminārus un konferences, nevis apmācot tos profesionālajā izglītībā;
- ietaupīti līdzekļi, jo apmācīt var neierobežotu darbinieku skaitu;
- darbinieku apmācīšana ir kā konkurētspējīgā priekšrocība, jo darbinieki būs zinošāki un veiks darbu efektīvāk;
- motivācija darboties bez vadības palīdzības. Dažu darbu veikšanai nepieciešamas specifiskas darbības, kuru zināšanas darbiniekiem nepieciešams apgūt.
- precīzāku informācijas nodošana no darbinieka vadītājam.
- saimniecība tiek virzīta uz stratēģisko mērķu sasniegšanu.

Iespējamie trūkumi veicot darbinieku apmācību:

- nav motivācijas kaut ko apgūt, nevēlēšanās piedalīties semināros vai konferencēs;
- finansējuma trūkums no vadības puses;
- vai darbinieks turpinās strādāt šajā saimniecībā.

Lai novērtētu darbinieku apmācību rezultātus tiek noteikti četri līmeņi:

1. šajā līmenī mērķis ir novērtēt dalībnieku reakciju un apmierinātību attiecībā uz mācībām tūlīt pēc programmas. Pārsvārā šīs aptaujas veic anonīmi, lai iegūtu pēc iespējas atklātāku informāciju. Novērtēšanai var izmantot aptaujas anketas ar jau sagatavotiem atbilžu

variantiem, no kuriem ir jāizvēlas viens vai vairāki atbilžu varianti, kā arī aptaujas, kurās formulēti apgalvojumi un iekļautas vērtējuma skalas (skat. 16. attēlu).

16.attēls. Aptaujas anketas piemērs. (Darba autore)

Jautājums								
1	2	3	4	5	6	7		
Ļoti slikts	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Ļoti labs

2. zināšanas var novērtēt darbiniekiem pašiem vadītāja klātbūtnē demonstrējot, ko iemācījies programmas laikā. Tā var novērtēt, kā dalībnieks spēj demonstrēt apgūtās iemaņas praksē.

3. Šis līmenis ietver zināšanu un iemaņu pārņemšanu no mācību konteksta darba vidē. Novērtēšanas mērķis ir noskaidrot, vai mācību programmas dalībnieki mācīšanās rezultātā spēj izmantot jaunas zināšanas darbā. Svarīgi lai darbinieki ir motivēti un spētu pielietot iemācīto savā darbā. Motivējošā darbā vadītājs ar darbiniekiem sadarbojas, atbalsta un veicina motivāciju - uzslavē, dod brīvāku rīcību un uztic atbildību, paaugstina atalgojumu un izsaka cita veida atzinību. Motivēti tie būs tad, ja viņiem būs bijusi pozitīva attieksme pret mācībām un viņi būs iemācījušies plānotās nepieciešamās lietas. Tādēļ vadītājam rūpīgi jāizvēlas semināru vai konferenču tēmas. Svarīga ir arī paša dalībnieka motivācija izmantot savas zināšanas, iemaņas, attieksmi – vai patīk tas, ko iemācījās un ir vēlme izmēģināt jaunās zināšanas darbā, vai spēj saskatīt, kā tas palīdz uzlabot darba izpildi.

4. Ceturtā līmeņa novērtēšanas mērķis ir noskaidrot, kā mācību rezultāti ir ietekmējuši biznesa rezultātu – ieņēmumus. Diemžēl, ceturtā līmeņa novērtēšanā ir sarežģīti noteikt skaidrus pierādījumus tam, ka mācību programma ir vienīgais lielums, kam ir tieša ietekme uz biznesa rezultātu. Mācību ieguvumu ieviešanai ikdienas darbā ir nepieciešams zināms laika periods. Šajā laika periodā var notikt notikumi, kuri varētu būt par cēloni dažādiem uzlabojumiem, vai gluži otrādi, pasliktinājumiem. Šo iemeslu dēļ šī līmeņa novērtēšanā iegūtās liecības parasti nav tik ticamas.

Darbinieku apmācību procesa loma ir veidot priekšnosacījumus stratēģisko lēmumu pieņemšanai, kas paredz racionālu reakciju uz gaidāmajām pārmaiņām saimniecībā un perspektīvāko darbības virzienu noteikšana, kas nodrošina saimniecības izaugsmi un panākumus. Ne tikai ar jaunu tehniku vienību un tehnoloģijām ir iespējams veicināt saimniecības stratēģisko mērķu sasniegšanu – paaugstināt darba ražīgumu, bet arī ar darbinieku

zināšanu līmeņa paaugstināšanu. Pilnveidojot darba ražīgumu saimniecība nosaka darba efektivitātes paaugstināšanu.

3.3. FINANŠU RĀDĪTĀJU UZLABOŠANAS IESPĒJAS

Finanšu rādītāju paaugstināšana saimniecības darbībā ir veids, kā palūkoties, kas saimniecībai būtu nepieciešams šīs darbības uzlabošanā. Ieviešot darbinieku apmācību saimniecībā, nepieciešams noteikt darba ražīgumu uz vienu darbinieku. Veicot aprēķinu par katra darbinieka saražoto daudzumu, ieviešot apmācību programmu, vadītājs pēc laika, spēš noteikt šo ražīgumu paaugstināšanos.

8.formula. Produktivitāte.

(<http://www.uzdevumi.lv/ExerciseRun/RunExercise?exerciseId=ca6c6e5a-bfb6-46e5-b060-e54d578bd6a1&parentType=VirtualSchool&parentId=679> – skatīts 20.10.2012)

$$\text{Darba ražīgums} = \frac{\text{Saražoto produkcijas daudzums}}{\text{Izmantoto resursu daudzums x stundu skaits}}$$

$$\text{Darba ražīgums (2011)} = 391 / (4 \times 11) = 8,9 \text{ t (Mieži)}$$

$$\text{Darba ražīgums (2011)} = 254 / (4 \times 11) = 5,8 \text{ t (Rudzi)}$$

$$\text{Darba ražīgums (2011)} = 165 / (4 \times 11) = 3,7 \text{ t (Kvieši)}$$

$$\text{Darba ražīgums (2011)} = 136 / (4 \times 11) = 3,1 \text{ t (Rapsis)}$$

$$\text{Kopējais darba ražīgums (2011)} = 946 / (4 \times 11) = 21,5 \text{ t uz vienu darbinieku.}$$

Produktivitātes formulā saražoto produkcijas daudzumu mēra tonnās, cik 2011. gadā tika saražota konkrētā vienība. Izmantoto resursu daudzums ir darbinieku skaits, kas strādā, lai šīs vienības saražotu. Izmantojot šo formulu, aprēķini ir aptuveni, jo jāņem vērā faktors, ka laika apstākļu dēļ katru dienu darbiniekam ir atšķirīgs darba laika stundu vienību skaits. Aprēķinot produktivitāti pēc formulas (skat. 8.formulu) tiek noteiktas vidējās darba stundas dienā. Ieviešot apmācību sistēmu, darba vadītājam nepieciešams šo aprēķinu veikt katru gadu un sekot līdzi izmaiņām, nosakot rādītāju samazināšanās iemeslus.

Saimniecībā ne tikai svarīga ir darbinieku apmācība, kas spētu uzlabot darba efektivitāti. Vadoties pēc saimniecības stratēģiskajiem mērķiem, nepieciešams papildus noteikt

finanšu paaugstināšanas iespējas. Saimniecība lai paaugstinātu darba ražīgumu, sekmētu efektīvu produkcijas ražošanu, nepieciešams iegādāties pamatlīdzekļus, kas izpaužas jaunu tehnikas vienību iegādē un zemes gabalu iegāde. Pamatlīdzeklis zeme, saimniecībā dos papildus peļņas iespējas, saražojot vairāk produkcijas. Iegādājoties jaunu pamatlīdzekļu vienību saimniecība spēs samazināt atsevišķu iekārtu dīkstāvi un tiks pēc iespējas optimāli noslogota tehnika. Stratēģisko mērķu pilveidei jaunas tehnikas vienības iegāde nodrošinās zemes platību intensīvu izmantošanu. 2011.gada pamatlīdzekļu rentabilitātes līmenis raksturo peļņas summu, kas pienākas uz pamatlīdzekļu vērtības latu un aprēķina pēc formulas:

9.formula. Pamatlīdzekļu rentabilitāte 2011.gadā. (Rurāne, 2007, 63)

$$\text{Pamatlīdzekļu rentabilitāte} = \frac{\text{Peļņa pārskata periodā (2011)}}{\text{Pamatlīdzekļu vidējā gada vērtība}} \times 100$$

Pamatlīdzekļu vidējā gada vērtība = $380320,99 + 372247,39 / 12 = 411341,61$

Pamatlīdzekļu rentabilitāte = $(72402 / 411341,61) \times 100 = 17,6\%$

Pamatlīdzekļu vidējā gada vērtība ir aprēķināta, ņemot vērā 2011.gada pamatlīdzekļu amortizāciju, kuru izdala ar pārskata periodu – gadu, un pieskaitot kopējo pamatlīdzekļu vērtību. Šī analīze veikta par visiem saimniecības pamatlīdzekļiem kopā. Šis rādītājs atspoguļo 2011.gada pamatlīdzekļu pārvaldības efektivitāti un to, cik liela pamatlīdzekļu vērtība pienākas uz 1 apgrozījuma latu.

Galvenie saimniecības darbības koeficienti norāda uz to, ka saimnieciskā darbība ir efektīva un to resursu izmantošana ir lietderīga, šie koeficienti tika aprēķināti nodaļā finanšu analīze. Tomēr, lai nepieļautu zemus rādītājus, ieteikumi šo rādītāju uzlabošanai:

1. lai uzlabotu rentabilitātes rādītājus, saimniecība var izskatīt iespējas, kur var samazināt izmaksas, nemainot apgrozījumu, piemēram, samazinot izmaksas pie saimnieciskām darbības izmaksām.
2. lai palielinātu likviditātes saistību segumu, saimniecībai nepieciešams pazemināt parādus piegādātājiem.
3. lai palielinātu saimniecības aktīvu apripi, var veikt esošo krājumu realizāciju, papildus iegūstot ieņēmumus. Veicot ātrākus apmaksas termiņus saistībā ar debitoriem, saimniecība spēs paaugstināt aktīvu apripi, kā arī debitoru atlikumu samazinājumu.

SECINĀJUMI

1. Lauksaimniecības nozares attīstība Latvijā ir noteikta ar prioritātes statusu, kas nozīmē, ka saimniecības ieguvums ir piedāvāto atbalstu izmantošana, veicinot darbības attīstību.
2. Kurzemes reģionā ar augkopību un tehnisko kultūru audzēšanu nodarbojas 194 saimniecības, kas ir liels skaits konkurentu un ieiešanas barjeras šajā nozarē var būt apgrūtinājošas.
3. ZS „Sprīdīši” atrodas Kuldīgas novada Laidu pagastā, saimniecība ģeogrāfiski atrodas Kurzemes centrā.
4. Saimniecības struktūra ir lineāra struktūra un tās vadītājs ir arī īpašnieks.
5. Saimniecības nodarbošanās ir saistīta ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu. Saimniecības pamatnozare ir augkopība jeb graudaugu audzēšana un rapša audzēšana, jeb tehniskā kultūras audzēšana.
6. Saimniecībā kultūraugi tiek audzēti intensīvi, par prioritāti izvirzot ražas kvalitāti. Tādēļ saimniecības vadītājs lielu nozīmi piešķir tehnoloģiju izmantošanai, ražošanā izmantojot pēc iespējas un nepieciešamības jaunākas un jaudīgākas tehnoloģijas, kas nozīmīgi samazina produkcijas pašizmaksu un palielina ražas.
7. Saimniecībā ir tikai viens kvalificēts darbinieks ar lauksaimniecības izglītību. Daudz potenciālo strādnieku izvēlas pārcelties uz pilsētu reģioniem, līdz ar to ir strādnieku deficīts, un saimniecībai nav lielas izvēles iespējas labu darbinieku izvēlē.
8. Aplūkojot saimniecības iekšējās vides faktoros, var secināt, ka liels trūkums ir darbinieku kvalifikācija, nepietiekamu zināšanu kopums, tāpēc nepieciešams izstrādāt metodes, kā paaugstināt darbinieku zināšanas.
9. Nosakot vienu no saimniecības stratēģisko mērķu izpildi ilgtermiņā, par svarīgu attīstības faktoru darba ražīguma, produktivitātes veicināšanā ir noteikta darbinieku pilnveidošanās iespējas.
10. Ārējās vides ietekmē darbinieku pilnveidošanās ir kā konkurētspējas paaugstināšanās iespējas.
11. Finanšu rādītāju analīzes rezultāti liecina par to, ka saimniecība strādā rentabli, tas ir peļņu nesošs un pastāv iespējas attīstīties. Taču kā vienu no attīstības kavēkļiem var uzskatīt saimniecības sezonālās darbu, jo tā peļņa atkarīga no laika apstākļiem konkrētajā periodā.

12. Vadoties pēc saimniecības kompetenču izvirzīšanas attiecībā pret darbiniekiem un, ņemot vērā darbinieku kompetences, vadītājam nepieciešams vadīties piedāvāto apmācību izvēlē.

13. Vadītāja izmaksas veicot darbinieku apmācības ir transporta izmaksas, ēdināšanas pakalpojumi un maksa par dalību, ja tāda nepieciešama kādā no semināriem vai konferencēs.

14. Saimniecības efektivitātes paaugstināšanai var izmantot ne tikai darbinieku apmācību, bet saistībā ar stratēģiskajiem mērķiem, noteikt citus efektivitātes paaugstināšanas veidus, piemēram, pamatlīdzekļu iegāde, kas spēs nodrošināt papildus peļņas iespējas, spēs saražot vairāk produkcijas, kā arī nodrošinās zemes platību intensīvu izmantošanu.

PRIEKŠLIKUMI

Pamatojoties uz saimniecības darbības izvērtēšanu un saimniecisko darbības iespēju efektivitātes paaugstināšanas iespējām ir noteikti šādi priekšlikumi:

1. Vadītājam nepieciešams izveidot kontroles lapu, kas paredz katra darbinieka novērtēšanu. Tādā veidā tiks novērtētas katra darbinieka prasmes un apmācību nepieciešamība. Kontroles lapu skatīt 2. pielikumā.
2. Saimniecības vadītājam nepieciešams aptauju veidā noteikt galvenās darbinieku kompetences, lai varētu izvērtēt katra darbinieka nepieciešamību konkrētām zināšanu pilnveidošanās iespējām. Tabulu par kompetencēm skatīt 3. pielikumu.
3. Vadītājam nepieciešams sekot regulāri līdzī piedāvātajiem semināriem vai konferencēm, kas tiek piedāvātas vienu, divu mēnešu periodā uz priekšu, attiecīgi sastādot plānu katram darbiniekam. Plāna tabulu skatīt 4. pielikumā.
4. Vadīties pēc izstrādātās plūsmas diagrammas, kas paredzēta personāla attīstības stratēģijas izstrādāšanai un īstenošanai. Skatīt 2. tabulu.
5. Lai veiktu darbinieku zināšanu pārbaudi, nepieciešams sagatavot aptaujas anketas darbiniekiem, kā arī novērtēt iegūtās darbinieku zināšanas praksē. Aptaujas anketu skatīt 5.pielikumā.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. *Lauksaimniecība*. (2012) Latvijas Republikas Zemkopības ministrija. 16 lpp.
2. Abizāre, V., (2004) *Ievads uzņēmējdarbībā*. Rīga: RAKA, 140 lpp.
3. Harvard business review, (2008) *Uzņēmuma darbības novērtēšana*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 179 lpp.
4. Hofs, K.,G., (2002) *Biznesa Ekonomika*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 559 lpp.
5. Januška M., (2007) *Grāmatvedības uzskaitē praktiskajās situācijās*. Rīga: Merkūrijs LAT, 319 lpp.
6. Kalve.I., (2005) *Apsēlot pārmaiņu vējus. Stratēģiskā un pārmaiņu vadība*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 289 lpp.
7. Ludboržs A., (2007) *Apdzīvotā kapitāla vadīšana nelielos uzņēmumos*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 288 lpp.
8. Mācību līdzeklis, (2006) *Mazā biznesa kurss*. Rīga: Jumava, 326 lpp.
9. Mācību līdzeklis, (2004) *Finanšu grāmatvedība*. Rīga: RAKA, 169 lpp.
10. Rurāne, M., (2007) *Uzņēmuma finanses. Biroja sērija*. Rīga: Jumava, 266 lpp.
11. Saksonova, S., (2006) *Uzņēmuma finanšu vadības praktiskās metodes*. Rīga: Merkūrijs LAT, 225 lpp.
12. Ukolovs, V., Mass, A., Bistrjakovs, I., (2006) *Vadības teorija. Biroja sērija*. Rīga: Jumava, 246 lpp.
13. Zariņa, V., Strēle, I., (2009) *Finanšu plānošana uzņēmumā*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 106 lpp.
14. Knowles, G., (2012) *Managing quality in the 21st century. Principles and practice*. Ventus Publishing ApS, pp 85. E-grāmata <http://bookboon.com/en/business-ebooks/management-ebooks/managing-quality-in-the-21st-century> (Skatīts 08.10.2012.)
15. Porter, A., (2011) *Operations management*. Ventus Publishing ApS, pp 62. E-grāmata <http://bookboon.com/en/business-ebooks/management-ebooks/operations-management> (Skatīts 09.10.2012.)
16. Lægaard, J., Binslev, M., (2006) *Organizational theory*. Ventus Publishing ApS, pp 112. E-grāmata <http://bookboon.com/en/textbooks/management-organisation/organizational-theory> (Skatīts 04.10.2012.)

17. Rowe, J., (2008) *Studying strategy*. Ventus Publishing ApS, pp. 161. E-grāmata <http://bookboon.com/en/textbooks/strategy/studying-strategy> (Skatīts 04.10.2012.)
18. Alta, S., (2009, 2.aprīlis) Kas ir subsīdijas. *Saimnieks*, Nr. 3 (57), 12 lpp.
19. *Reģistrācija saimnieciskās darbības veicēja statusā*. <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=475&hl=1> (Skatīts 22.10.2012.)
20. *Uzņēmuma darbības analīzes teorētiskie aspekti*. http://www.estudijas.lu.lv/.../0/.../FA_2_dala_Moodle.pdf (Skatīts 22.10.2012.)
21. *Lauksaimniecības un lauku attīstības likums*, Likums Saeimā pieņemts 2004.gada 7.aprīlī. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=87480> (Skatīts 20.08.2012.)
22. *Nozare ar strauju eksporta attīstību*. <http://balticexportcom-raksts.zl.lv/nozare-ar-strauju-eksporta-attistibu/> (Skatīts 03.09.2012.)
23. *Pārtikas un lauksaimniecības produktu ārējā tirdzniecība 2011.gadā. Zemkopības ministrija. Tirgus un tiešā atbalsta departaments*. http://www.zm.gov.lv/doc_upl/LV_areja_tirdznieciba_2011.pdf (Skatīts 04.10.2012.)
24. *Iekšzemes kopprodukta izmaiņas pa darbības veidiem 2011.gada 2.ceturksnī*. (<http://www.csb.gov.lv/notikumi/iekszemes-kopprodukts-2011gada-2-ceturksni-palielinajies-par-56-32100.html>) (Skatīts 05.09.2012.)
25. *Lauku saimniecību skaits un lauksaimniecībā izmantojamā zeme procentos*. (<http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2007gada-lauku-saimniecibu-strukturas-apsekojuma-rezultatiem-26495.html>) (Skatīts 05.09.2012.)
26. *Par 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem*. <http://www.csb.gov.lv/notikumi/par-2010gada-lauksaimniecibas-skaitisanas-rezultatiem-32184.html> (Skatīts 06.09.2012.)
27. *2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti Kurzemes reģionā pēc centrālās statistikas datiem*. <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp> (Skatīts 07.09.2012.)
28. *Lauksaimniecības tirgu kopīga organizācija*. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/l67001_lv.htm (Skatīts 10.09.2012.)
29. *Nace klasifikators*. <https://www.lursoft.lv/lapsaext?act=NACESRCH&SessionId=D35441DA98765F43037C95EB64430CFB> (Skatīts 11.09.2012.)

30. *Konkurentu izvietojums Laidu pagastā.*
<http://www.kuldiga24.lv/katalogs?pro=%22Lauksaimniec%C4%ABba%22&adr=%22Kuld%C4%ABgas+rajons%22+Laidu+pagasts&km=0&s=Mekl%C4%93t> (Skatīts 13.09.2012.)
31. *M.Portera piecu spēku konkurences modelis.*
<http://www.marketingteacher.com/lesson-store/lesson-five-forces.html> (Skatīts 10.10.2012.)
32. *Latvijas dalība Eiropas Savienībā – pamatprincipi, mērķis, prioritātes un darbība 2007.-2013. Ārlietu ministrijas informatīvs ziņojums.*
<http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/Prioritates/ja-par-ES/zinojums/#3-4-1> (Skatīts 22.09.2012.)
33. *SVID analīze.* <http://www.quickmba.com/strategy/swot/> (Skatīts 19.09.2012.)
34. *Uzņēmuma iekšējā vide.* <http://www.learnmarketing.net/environment.htm>
 (Skatīts 26.09.2012.)
35. *Inovatīvas profesionālās apmācības pieejas mazos un mikro uzņēmumos (2010)*
http://www.ttrainsme.net/userfiles/files/TTRAIN_SME_compendium_LV.pdf (Skatīts 29.09.2012.)
36. *Darba produktivitātes formula*
 (<http://www.uzdevumi.lv/ExerciseRun/RunExercise?exerciseId=ca6c6e5a-bfb6-46e5-b060-e54d578bd6a1&parentType=VirtualSchool&parentId=679>) (Skatīts 20.10.2012)

PIELIKUMI

Stiprās puses	Vājās puses
<ul style="list-style-type: none"> • Liela daļa saimniecības apstrādājamo zemes resursu atrodas ļoti tuvu saimniecības centram, tas pozitīvi ietekmē augsnes apstrādes un graudu novākšanas tempus, kā arī samazina degvielas patēriņu. • ZS „Sprīdīši” apstrādā zemi tā, lai tā ilgtermiņā ļoti labi atsaucas uz ražas daudzumu un līdz ar to arī uz saimniecības finansiālo stāvokli. Kā nākamo plusu var saukt resursu saprātīgu izlietojumu. • Piemēram, izmantojot kvalitatīvāku tehniku var ietaupīt laiku un izdevumus. • Saimniecības vadītājs pēc izglītības ir lauku tehnikas inženieris, kurš ir spējīgs pats ļoti kvalitatīvi labot tehniku, kas ir ļoti svarīgi ražas novākšanas laikā. • Saimniecībai ir ļoti laba kredītvēsture, kas turpmāk ir liels pluss kredītu izsniegšanā. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kā vienu no vājajiem elementiem varētu saukt neatbilstošo izglītību lauksaimniecības jomā. • Lai gan daļa lauku ir tuvu saimniecības pirmapstrādes punktam, daļa zemju atrodas samērā tālu, un tas ir apgrūtināošs faktors efektīvā saimniekošanā. • Par mīnusu varētu uzskatīt samērā tālo atrašanās vietu no pilsētas robežām. Pilsētā bieži nepieciešams iegādāties rezerves daļas tehnikas remontam vai arī nokārtot finanšu lietas ar valsts iestādēm. • Darbinieku zināšanu trūkums un neatbilstošā izglītība. Darbinieki pamatā seko vadītāja norādījumiem, gan tehnikas remontā, gan augkopībā.
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> • Saimniecības apkārtnē ir salīdzinoši daudz neapstrādātu platību, kuras ir iespējams iegādāties un apstrādāt. Šo platību apguve tiek veikta samērīgi, domājot par tehnikas iespējamajām jaudām, kā arī tiek ņemtas vērā finansiālās iespējas. • Iespēju uz attīstību sniedz arī valsts un ES sniegtais atbalsts, kas tiek izmantots arī ZS „Sprīdīšos”. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iespējams daudzās kaimiņu saimniecības ar laiku izsmels zemes resursu, jeb būs iegādājušies visas tuvumā esošās zemes. Tas izslēgtu iespēju uz uzņēmuma palielināšanos, jo ZS „Sprīdīši” galvenais resurss ir zeme. • Kā liels drauds uzskatāms arī lieli tehnikas bojājumi. Šie bojājumi nereti apstādina visu saimniecisko darbību. • Darbaspēka izsīkšana ir uzskatāma par pietiekami nozīmīgu draudu. Laukos ir iespējama situācija, ka nav neviena pietiekami atbilstoša persona darbam, kas būtu veicams saimniecībā. • Galvenais drauds ir ražas zaudēšana, nelabvēlīgu laika apstākļu ietekmē.

2.pielikums. Kontroles lapa

Laika apjoms pierakstu veikšanai	stundas/	dienas/
Darbinieks:		

Aktivitāte darbavietā	Aktivitātes ilgums (dienas/stundas/minūtes)	Izmantotais darba aprīkojums	Vadītāja informēšana par rezultātiem

3.pielikums. Aptauja - Kompetenču novērtēšana

Saturs	Man nav vajadzīga tālākpmācība	Tālākpmācība būtu noderīga
1.Personīgās kompetences		
Gatavība rīkoties	☐	☐
Personīgā atbildības izjūta	☐	☐
Spēja reaģēt uz pārmaiņām	☐	☐
Gatavība palīdzēt	☐	☐
Gatavība mācīties	☐	☐
Kolēģu atbalstīšana	☐	☐
Disciplīna	☐	☐
Uzticamība	☐	☐
2.Sociāli komunikatīvās kompetences		
Konfliktu risināšanas spēja	☐	☐
Problēmu risināšanas spēja	☐	☐
Spēja strādāt komandā	☐	☐
Komunikācijas prasmes	☐	☐
Gatavība saprast	☐	☐
Pienākuma apziņa	☐	☐
Runāšanas prasmes	☐	☐
3. aktivitātes un darbības kompetences		
Lēmumu pieņemšanas spēja	☐	☐
Enerģiskums	☐	☐
Inovātīvās prasmes	☐	☐
Elastīgums	☐	☐
Apņēmība	☐	☐
Iniciatīva	☐	☐
Uz rezultātu orientēta darbība	☐	☐
Mērķtiecība	☐	☐

5.pielikums. Aptaujas anketa – darbinieku novērtēšana

Darbinieku apmācību novērtējums

1. Kā vērtējat semināru?

Slikti Labi
0 / 7

2. Kuras bija, Jūsaprāt, veiksmīgākās lietas seminārā

3. Kādas, Jūsaprāt, ir iegūtās zināšanas, ko var pielietot darba vietā?

4. Ko ieguvi no apmācību programmas?

5. Vai interesēja šāds apmācību piedāvājums?

Jā
Nē

6.pielikums. Bilance 2010.gadā

Postenis	Pārskata perioda beigās	Gada sākumā
Zeme	108095	110845
Pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigto celtniecības objektu izmaksas	12063	
Tehnika, transporta līdzekļi, iekārtas	97006	94614
Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs	266	795
KOPĀ PAMATLĪDZEKĻI	217430	206254
Nepabeigtie ražojumi	23250	27500
Gatavie ražojumi un preces pārdošanai	26479	44100
Pircēju un pasūtītāju parādi	17576	7691
Citi debitori	3204	3262
Nauda	28214	6589
KOPĀ APGROZĀMIE LĪDZEKĻI	98723	89142
Finanšu ieguldījumi, vērtspapīri	6000	11000
KOPĀ AKTĪVI	322153	306396
Pamatkapitāls	238995	230915
Nesadalītā peļņa	45553	28269
KOPĀ PAŠU KAPITĀLS	284548	259184
Īstermiņa kreditori	12001	17630
Ilgtermiņa kreditori	25604	29582
KOPĀ KREDITORI	37605	47212
KOPĀ PASĪVI	322153	306396

7. pielikums. Peļņas vai zaudējumu aprēķins 2010. gadā

N.p.k.	Rādītāja nosaukums	Rindas kods	2010.gads	2009.gads
1	Neto apgrozījums	010	214285	87176
2	Gatavās produkcijas un nepabeigto ražojumu krājumu izmaiņas	020	-18071	36500
3	Uz pašu ilgtermiņa ieguldījumiem attiecinātās (kapitalizētās) izmaksas	030		
4	Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi	040	75225	73336
5	Materiālu izmaksas	050	-158333	-98152
6	Personāla izmaksas	060	-5031	-3868
7	Līdzekļu un vērtību norakstīšana	070	-48961	-57070
8	Pārējās saimnieciskās darbības izmaksas	080	-8678	-6915
9	Ieņēmumi no līdzdalības koncerna meitas un asociēto sabiedrību kapitālos	090		
10	Ieņēmumi no vērtspapīriem un aizdevumiem, kas veidojuši ilgtermiņa ieguldījumus	100		
11	Pārējie procentu ieņēmumi un tamlīdzīgi ieņēmumi	110	13	1217
12	Ilgtermiņa finansu ieguldījumu un īstermiņa vērtspapīru vērtības norakstīšana	120		
13	Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas	130	-4171	-3606
14	Peļņa vai zaudējumi pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem	140	46279	28617
15	Ārkārtas ieņēmumi	150		
16	Ārkārtas izmaksas	160		
17	Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem	170	46279	28617
18	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata gadu	180		
19	Pārējie nodokļi	190	-726	-587
20	Atliktais uzņēmuma ienākuma nodoklis	200		
21	Pārskata gada peļņa vai zaudējumi	210	45553	28030

8.pielikums. Balance aktīvs 2011

	Piezi- mes Nr.	Rind- as kods	Paskata perioda beigās	Gada sākumā
AKTĪVS				
1. Ilgtermiņa ieguldījumi			31.12.2011.	01.01.2011.
I. Nemateriālie ieguldījumi				
1. Pētniecības darba un uzņēmuma attīstības izmaksas		010		
2. Koncesijas, patenti, licences, preču zīmes un tamlīdzīgas tiesības		020		
3. Citi nemateriālie ieguldījumi		030		
4. Uzņēmuma nemateriālā vērtība		040		
5. Avansa maksājumi par nemateriālajiem ieguldījumiem		050		
I. KOPĀ :		070		
II. Pamatlīdzekļi				
1. Zemes gabali, ēkas, būves un ilggadīgie stādījumi		080	107446	108095
2. Tehnoloģiskās iekārtas un mašīnas		090	182418	96998
3. Datori un informācijas sistēmas		100	39	266
4. Pārējie pamatlīdzekļi un inventārs, mašīnas		110		
5. Pamatlīdz. izveide vai nepabeigto celtn. objektu izmaksas		120	15293	12063
6. Avansa maksājumi par pamatlīdzekļiem		130	5761	
II. KOPĀ :		140	310957	217422
III. Ilgtermiņa finansu ieguldījumi				
1. Līdzdalība radniecīgo uzņēmumu kapitālā		150		
2. Aizdevumi radniecīgajiem uzņēmumiem		160		
3. Līdzdalība asociēto uzņēmumu kapitālā		170		
4. Aizdevumi asociētajiem uzņēmumiem		180		
5. Pārējie vērtspapīri un ieguldījumi		190	3000	6000
6. Pārējie aizdevumi		200		
7. Pašu akcijas un daļas		210		
8. Aizdevumi uzņēmuma līdzīpašniekiem un vadībai		220		
III. KOPĀ :		230	3000	6000
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		240	313957	223422
2. Apgrozāmie līdzekļi				
I. Krājumi				
1. Izejvielas, pamatmateriāli un palīgmateriāli		250		
2. Nepabeigtie ražojumi		260	26050	23250
3. Gatavie ražojumi un preces pārdošanai		270	52189	26479
4. Nepabeigtie pasūtījumi		280		
5. Avansa maksājumi par precēm		290		
6. Darba dzīvnieki un produktīvie dzīvnieki		300	1050	1200
I. KOPĀ :		310	79289	50929
II. Debitori				
1. Pircēju un pasūtītāju parādi		320	13811	17158
2. Radniecīgo uzņēmumu parādi		330		
3. Asociēto uzņēmumu parādi		340		
4. Citi debitori		350	1901	7125
5. Neiemaksātās daļas sabiedrības kapitālā		360		
6. Īstermiņa aizdevumi uzņēmuma līdzīpašniekiem un vadībai		370		
7. Nākamo periodu izmaksas		380		
8. Uzkrātie ieņēmumi		390		
II. KOPĀ :		400	15712	24283
III. Vērtspapīri un līdzdalība kapitālos				
1. Līdzdalība radniecīgo uzņēmumu kapitālā		410		
2. Pašu akcijas un daļas		420		
3. Pārējie vērtspapīri un līdzdalība kapitālos		430		
III. KOPĀ :		450		
IV. Naudas līdzekļi	IV. KOPĀ:	480	42689	28214
2. IEDAĻAS KOPSUMMA		490	137690	103425
BILANCES AKTĪVU SUMMA				
		500	451647	326847

9.pielikums. Balance pasīvs 2011

PASĪVS	Piezīmes Nr.	Rindas kods	Pāskata perioda beigās	Gada sākumā
1. Pašu kapitāls			31.12.2011.	01.01.2011
1. Akciju vai daļu kapitāls (pamatkapitāls)		510	279592	242079
2. Akciju emisijas uzcenojums		520		
3. Ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšanas rezerve		530		
4. Rezerves		550		
a) likumā noteiktās rezerves;		560		
b) rezerves pašu akcijām vai daļām;		570		
c) sabiedrības statūtos noteiktās rezerves;		580		
d) pārējās rezerves.(privāti ieguld. līdzekļi)		590		
5. Nesadalītā peļņa:		600	72402	47163
a) iepriekšējo gadu nesadalītā peļņa;		610		
b) pārskata gada nesadalītā peļņa.		620	72402	47163
1. IEDAĻAS KOPSUMMA		630	351994	289242
2. Uzkrājumi				
1. Uzkrājumi pensijām un tamlīdzīgām saistībām		640		
2. Uzkrājumi paredzamajiem nodokļiem		650		
3. Citi uzkrājumi		660		
2. IEDAĻAS KOPSUMMA		670	0	0
3. Kreditori				
I. Ilgtermiņa kreditori				
1. Aizņēmumi pret obligācijām		680		
2. Akcijās pārvēršamie aizņēmumi		690		
3. Aizņēmumi no kredītiestādēm		700	14056	
4. Citi aizņēmumi		710		
5. No pircējiem saņemtie avansi		720		
6. Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem		730		
7. Maksājami vekseli		740		
8. Parādi radniecīgajiem uzņēmumiem		750		
9. Parādi asociētajiem uzņēmumiem		760		
10. Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi		770		
11. Pārējie kreditori		780		
12. Nākamo periodu ieņēmumi		790	63526	25604
13. Pārskata gada dividendes		800		
14. Neizmaksātās iepriekšējo gadu dividendes		810		
I. KOPĀ:		820	77582	25604
II. Īstermiņa kreditori				
1. Aizņēmumi pret obligācijām		830		
2. Akcijās pārvēršamie aizņēmumi		840		
3. Aizņēmumi no kredītiestādēm		850	14056	7028
4. Citi aizņēmumi		860		
5. No pircējiem saņemtie avansi		870		
6. Parādi piegādātājiem un darbuzņēmējiem		880	7216	4259
7. Uzkrātās saistības		890		
8. Parādi radniecīgajiem uzņēmumiem		900		
9. Parādi asociētajiem uzņēmumiem		910		
10. Nodokļi un sociālās nodrošināšanas maksājumi		920	483	426
11. Pārējie kreditori		930	316	288
12. Nākamo periodu ieņēmumi		940		
13. Pārskata gada dividendes		950		
14. Neizmaksātās iepriekšējo gadu dividendes		960		
15. Uzkrātās saistības		970		
II. KOPĀ:		990	22071	12001
3. IEDAĻAS KOPSUMMA		90	99653	37605
BILANCES PASĪVU SUMMA		930	451647	326847

10.pielikums. Peļņas vai zaudējumu aprēķins 2011

Nr. p.k.	Rādītāja nosaukums	Piezīmes numurs	Rindas kods	2011. gads	2010. gads
1	2	3	4	5	6
1	Neto apgrozījums		010	121753	216885
2	Gatavās produkcijas un nepabeigto raž. krājumu izmaiņas		020	25560	-18071
3	Pašu uzņēmuma kapitālieguldījumi zemē nāk. gada ražai		030	2800	-4250
4	Pārējie uzņēmuma saimnieciskās darbības ieņēmumi		040	86123	75225
5	Materiālu izmaksas		050	-95854	-154848
6	Personāla izmaksas		060	-7318	-5031
7	Līdzekļu un vērtību norakstīšana		070	-47726	-48969
8	Pārējās saimnieciskās darbības izmaksas		080	-8453	-8895
9	Ieņēmumi no līdzdalības asociēto sabiedrību kapitālos		090		
10	Ieņēmumi no vērtspapīriem un aizdevumiem		100		
11	Pārējie procentu ieņēmumi un tamlīdzīgi ieņēmumi		110	317	13
12	Ilgtermiņa finansu ieguldījumi		120		
13	Procentu maksājumi un tamlīdzīgas izmaksas		130	-3944	-4171
14	Peļņa vai zaudējumi pirms ārkārtas posteņiem un nodokļiem		140	73259	47889
15	Ārkārtas ieņēmumi		150		
16	Ārkārtas izmaksas		160		
17	Peļņa vai zaudējumi pirms nodokļiem		170	73259	47889
18	Uzņēmuma ienākuma nodoklis par pārskata gadu		180		
19	Pārējie nodokļi		190	-857	-726
20	Atliktais uzņēmuma ienākuma nodoklis		200		
21	Pārskata gada peļņa vai zaudējumi		210	72402	47163